

broj 24 travanj
2021.

LOPARSKA beseda

broj 24 travanj
2021.

LOPARSKA beseda

LOPARSKA beseda

SADRŽAJ

Općina Lopar

04. Riječ načelnika...

Lopar Vrutak d.o.o. i Loparko d.o.o

12. Prije krize uzrokovane koronavirusom, najaktualnija tema u Hrvatskoj bila je gospodarenje otpadom
13. Upravljanje Mjesnim grobljem Lopar
15. Loparko d.o.o. i Lopar Vrutak d.o.o. zajedno u novom projektu zaštite okoliša

TZ Općine Lopar

16. Teška i izazovna 2020. g. s 53 % dolazaka i 59 % turističkih noćenje u odnosu na prethodnu godinu
17. Iznajmljivači u korak s pandemijom
18. Turisti koji su u vrijeme pandemije posjetili Lopar zaslužuju posebnu pažnju, a osobito oni koji su mu vjerni više desetljeća
19. Turistička signalizacija i info table kao važan turistički segment u destinaciji
20. Opremanje novim dječjim igralima i urbanom opremom
Trasiranjem biciklističkih staza otoka Raba definirano je deset preporučenih ruta od kojih četiri prolaze kroz Lopar

Udruge

DVD Lopar

21. Koroni unatoč, godina prepuna aktivnosti
- UVDR Lopar
22. Humanitarni i volonterski rad uz redovne aktivnosti

MNK Lopar

24. Futsal vs. COVID-19

Zdrav i ispunjen život

25. Pandemija COVID-19 bolesti
26. Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije u vrijeme pandemije COVID -19 bolesti uzrokovane virusom SARS-CoV-2
27. Epidemija bolesti COVID-19 na otoku Rabu
28. Pregledi i edukacije za rano otkrivanje melanoma u Loparu u vrijeme pandemije COVID-19
29. Pravilno rukovanje namirnicama

30. Fotoreportaža

Vremeplov događanja

34. Glazbom kroz godinu
36. Kazalište za sve
37. Likovno-kreativni programi
38. Kulturno – zabavne manifestacije
41. Sportske manifestacije
42. Eko – akcije

Odjaci prijestolnice kulture

PP 27 susjedstava

42. Rab Archaeological Traces / Arheološki tragovi otoka Raba - iskorak u valorizaciji i prezentaciji kulturne i prirodne baštine otoka
- PP Lungomare Art
47. Skulpturalnim objektom Argonaut Lopar se uključuje u Kulturno – turističku rutu Lungomare Art
- PP Doba moći
48. Postavljene info table na lokalitetima ženskog logora na Golum otoku i Svetom Grguru

Baština koja obvezuje

49. 15. rođendan Geoparka otok Rab
52. Monitoring erozije na području Lopara
53. Mala, ali značajna otkrića o prošlosti Lopara - arheološka istraživanja u pandemijskoj 2020. godini
54. Povijesni i virtualni vodič po Golum otoku
55. Osigurana sredstva za interpretacijski centar ribarske i pomorske baštine Čovik i more
56. Pokladni običaj loparski maškari uvršten u Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara RH

Župa Lopar

57. Razgovor s novim župnikom Božidarom Volarićem

Po domaću

59. Leto od korone
60. Travesa
61. Mali rječnik čakavštine
62. Impressum

Riječ načelnika...

Dragi moji sumještani, poštovane Loparke i Loparani,

listajući ovih dana sve dostupne brojeve Loparske besede koja izlazi od 2006. godine jasno je da razvoj i napredak Općine Lopar ima svoj kontinuitet od samog osnivanja. Brojni projekti, veći i manji, zabilježeni slikom i riječima ostaju tako trajan zapis i svjedok vremena, svojevrsni vremeplov i ljetopis kojeg se uvjek lijepo prisjetiti, a dostupan je na web stranicama Općine Lopar.

Želeći ostaviti trag i zapis o 2020. godini u ovom broju Loparske besede, osvrnut ću se na godinu iza nas koju je obilježila pandemija virusa COVID - 19 na posve neočekivan i zanimljiv način. U Republici Hrvatskoj prvi slučaj zaraze tim virusom zabilježen je 25. veljače 2020. godine u Zagrebu. Od tog dana počeli su se mijenjati naši životi, naše navike i očekivanja koja su u potpunosti drugačija od do tada naučenog.

Prilagodba „novom normalnom“

Ne znajući ništa o virusu koji je počeo mijenjati čitav svijet i nije preskočio ni jednu državu, počeli smo se prilagođavati novom vremenu i novom načinu života, kako svi - tako i mi u Loparu. Shvaćajući da imamo opasnost kao nepoznanicu, slušajući preporuke i odluke Stožera civilne zaštite na razini Države i Županije, vrlo brzo aktivirali smo Stožer civilne zaštite Općine Lopar koji je počeo s radom u ožujku 2020. godine, a vodio ga je moj zamjenik Dominik Paparić. Preporuke i naredbe o zatvaranju svih objekata, od škola, vrtića, ugostiteljskih objekta do zabrane većih okupljanja, igranja na sportskim igralištima i dječjim igralima, oslanjajući se na sposobnosti prije svega DVD-a Lopar i policije, osigurale su minimalne kontakte koji su trebali spriječiti širenje koronavirusa na prostoru otoka Raba, a onda i u Općini Lopar.

Ne znajući puno o tom virusu, gledajući dnevno televiziju, zatvoreni u svojim kućama, zbrajajući zaražene virusom na prostoru RH, uspoređujući se s drugima, a s dozvolom da možemo otići u trgovinu po potrebne namirnice, postupno smo se navikli na takav način života. Uvođenje propusnica koje su onemogućile kretanje do Grada Raba i šire po Županiji i Državi, bio je trenutak u kojem smo počeli razmišljati i o nadolazećoj turističkoj sezoni, hoće li je uopće biti, kako ćemo preživjeti i na koji način živjeti dok ne završi pandemija koronavirusa. Dan za danom aktivnosti u Općini Lopar ipak nisu zastale. Škole i fakulteti online, rad od kuće, obitelji na okupu dali su novo normalno vrijeme života koje ćemo zasigurno dugo pamtit. Jedna trajektarna linija dnevno na liniji Lopar - Valbiska, četiri linije dnevno između Mišnjaka i Stinice uz posebne propusnice bila su jedina mogućnost odlaska s otoka, a na otok nije mogao doći gotovo nitko bez pravog razloga.

Turistička sezona bez ijednog slučaja zaraze koronavirusom

Učeći se novom načinu života i postupno upoznavanje virusa ipak su nam dali optimizam da i tu nevolju možemo proći. U razdoblju od ožujka do svibnja 2020. godine, potpuno zatvoreni kao otok i Općina, ipak smo uspjeli pripremiti turističku sezonu i odraditi dio planiranih projekata. U dogovoru s izvođačem radova na sportskoj dvorani i Luci Melak, zaustavili smo radove od 15. ožujka do završetka turističke sezone - 30. rujna 2020. godine. Posvetili smo se manjim komunalnim projektima i uređivanju prostora Općine kako bi mogući turisti došli u uređeno mjesto i spremne plaže koje su svojom brojnošću i površinom bile veliki adut da u posebnim uvjetima ostvarimo turističku sezonu.

Do početka sezone uspjeli smo u potpunosti urediti infrastrukturom i asfaltirati dio nerazvrstane ceste od raskrižja „Kod Šima“ prema groblju. KTD Lopar Vrutak odradivalo je u skladu s planom pripremu sezone - od košnje do uređenja plaža, a KTD Loparko izgradilo je dio sustava odvodnje na dijelu Romotine. Luka Melak do početka turističke sezone poprimila je svoj konačni oblik, a dio radova ostavljen je za završetak do kraja godine 2020. Do 15. svibnja 2020. godine, zahvaljujući velikim ulaganjima Hrvatskih voda, uspjeli smo urediti i dio korita velikog vodotoka Andreškići.

Dolazak prvih turista na područje Općine Lopar bilježimo s otvaranjem prvih ugostiteljskih objekata u drugoj polovici mjeseca svibnja do kada nismo zabilježili na području Općine Lopar ni jednog stanovnika zaraženog koronavirusom. Iako je turistička sezona krenula postupno, ipak se u djelu predsezone ostvario turistički promet. 15. lipnja 2020. godine bilježimo 500 prijavljenih turista kojih je svakim daljnijim danom bilo sve više što je značilo da će sezone ipak biti i da se nismo pripremali uzalud.

Kako je ljeto odmicalo, 3. kolovoza 2020. godine bilježimo 7.549 prijavljenih turista u mjestu što je bilo 86 % rezultata na isti dan 2019. godine, najviše u protekloj sezoni. Iako smo planirali turističku sezonu na razini

30 % od 2019. godine, uspjeli smo do kraja 2020. godine ostvariti 446.519 noćenja ili 59 % sezone 2019. godine, od čega je privatni smještaj ostvario 270.222 noćenja ili čak 75 % sezone 2019. godine. S takvim rezultatima bili smo zadovoljnici u odnosu na očekivanja prije sezone, a oni su omogućili i lakši ulaz u zimu i nove okolnosti koje su slijedile. Hoteli San Marino Sunny Resorta, kao i San Marino Camping Resort, radili su sa smanjenim kapacitetom i ostvarili ukupno 167.000 noćenja u sezoni 2020. godine. Tokom čitavog ljeta, uz epidemiološke mјere i uz pristigle turiste, nismo na području Općine zabilježili ni jedan slučaj zaraze koronavirusom ni kod turista ni kod naših mještana što nam je bilo vrlo važno za nesmetano odvijanje sezone i svih aktivnosti u Općini.

23. kolovoza 2020. godine, povodom obilježavanja Dana sjećanja na žrtve totalitarnih i autoritarnih režima, posjetio nas je predsjednik Vlade RH, g. Andrej Plenković, u pratnji ministra Olega Butkovića i drugih državnih dužnosnika na Golom otoku. Nešto malo prije tog događaja uspjeli smo održati i ostvariti jedinu manifestaciju i događanje prošlog ljeta - 9. Festival skulptura u pijesku na zadovoljstvo brojnih turista i s impresivnim skulpturama. Dan Općine Lopar, blagdan Male Gospe, uspjeli smo obilježiti Svečanom sjednicom Općinskog vijeća Općine Lopar, a sam dan Male Gospe poznatim sajmom raznih proizvoda i svetim misama bez mogućnosti zabave. Na taj način završili smo sezonu bez većih problema u funkciranju svih sastavnica naše Općine u novim uvjetima bolje od očekivanog.

Početkom mjeseca studenog na prostoru Općine Lopar bilježimo prvog stanovnika s koronavirusom, a krajem istog mjeseca i ponovno zatvaranje ugostiteljskih objekata. U tih nekoliko mjeseci naučili smo puno o novoj ugrozi i prilagodili ponašanje novim saznanjima. Nesmetano smo se mogli kretati, učenici su u školi od početka školske godine, kao i djeca u vrtiću. Zastale investicije u sportsku dvoranu, cestu „Zad Vrh“ i Luku

Melak nastavile su se u mjesecu listopadu sada bez zastoja. Sanacija Odlagališta otpada Sorinj, koju Općina Lopar provodi zajedno s Gradom Rabom, odvijala se i tokom ljeta zbog izdvojenosti samog područja sanacije od naselja.

Do kraja godine, iako pod dijelom epidemioloških mјera, sama institucija Općine Lopar nesmetano obavlja svoje aktivnosti, a sjednice Općinskog vijeća prešle su na elektronički oblik održavanja. Ostvareni finansijski rezultat poslovanja na kraju 2020. godine u realizaciji konsolidiranog proračuna Općine Lopar iznosio je 13.075.086,00 kn, što je iznosilo 70 % ostvarenog rezultata 2019. godine, a nakon dva rebalansa proračuna donesena za 2020. godinu. Iako u otežanim uvjetima funkciranja, Općina Lopar uredno je ispunjavala svoje obveze i prati finansijski vrlo zahtjevne investicije u skladu s planom.

CZK Lopar i TZ Općine Lopar uspjeli su također ostvariti najveći dio planiranih projekata i u provedbenom dijelu i u finansijskom djelu. Do kraja 2020. godine, u suradnji s Gradom Rabom, POU Rab i TZ Grada Raba, uspjeli smo završiti projekt i aplikaciju Rab Archaeological Traces, zahtjevan u provedbenom i finansijskom smislu.

KTD Lopar Vrutak i KTD Loparko, također sa smanjenim prihodima u odnosu na 2019. godinu, ali i u odnosu na svoje planove, osigurali su nesmetano odvijanje sezone te ispunjavanje svojih obveza prema dobavljačima i zaposlenima.

Do kraja 2020. godine bilježimo desetak stanovnika pozitivnih na koronavirus što se nastavilo i u 2021. godini, da bi u trenutku dok pišem ovaj članak, krajem veljače 2021. godine, prostor Općine Lopar ponovno bio bez aktivnih slučajeva koronavirusa.

Što se događalo s velikim investičkim projektima u Općini Lopar tokom 2020. godine?

Uređenje groblja

Dograđeno je polje groblja u Loparu, završeno do kraja i ishodjena je uporabna dozvola. Općinsko vijeće donijelo je Odluku o visini naknade za dodjelu grobnog mjesta temeljem koje se grobno mjesto može dodijeliti nakon smrti pokojnika ako obitelj nema grobnog mjesta. Na taj način u ovom mandatu u potpunosti smo uredili vlasničke odnose na groblju, odredili novu upravu groblja kroz KTD Lopar Vrutak, kao i način dodjele te Cjenik grobnog mjesta. Uredili smo i sam okoliš groblja i parkirna mjesta ispred mrtvačnice. Općinsko vijeće na prijedlog načelnika donijelo je i Odluku o sufinanciranju troškova pogreba do 3.000 kn.

Uređenje groblja: Početak 2020. godine

Kraj 2020.godine

OPĆINA LOPAR

Sportska dvorana: Početak 2020. godine

Početkom 2021. godine

Radovi u unutarnjem dijelu sportske dvorane

Završni radovi na sportskoj dvorani

Kada govorimo o najvećem projektu koji će Općina Lopar ikada graditi, govorimo o sportskoj dvorani koja je tokom 2020. godine dovedena do pred sam završetak koji se treba dogoditi do sredine mjeseca travnja 2021. godine. Do veljače 2021. godine izvedeno je ukupno radova u vrijednosti 15.368.687,00 kn. Radovi su početkom 2021. godine intenzivirani i za sportsku dvoranu predstoji još natječaj za opremanje.

Tokom 2020. godine dvorana je ostakljena, u unutarnjim radovima završene su vodoinstalacije i dio elektroinstalacija, veći dio strojarskih radova, ugrađen je dio sustava klimatizacije dvorane, ožbukan veći dio zidova, kao i dio koji se tiče ugradnje knauf pregrada, asfaltiran je dio prostora ispred dvorane, a do kraja predstoji konačno uređenje okoliša i završni radovi u dvorani do opremanja.

Uređenje nerazvrstane ceste od raskršća „Kod Šima“ prema groblju

Asfaltiranje navedene nerazvrstane ceste uslijedilo je nakon što su HEP d.d. i Vrelo d.o.o. ugradili nove instalacije i priključke u trupu ceste. Uređenjem ove dionice u potpunosti je komunalno opremljen dio ceste od D 105 do raskršća prema groblju s podzemnom NN mrežom HEP-a d.d., vodoinstalacijama, javnom rasvjetom i DTK mrežom.

Uređenje vodotoka Andreškići

Nakon uređenja vodotoka Dražica, vodotoka Livačina i čišćenja ostalih vodotoka na području Općine Lopar, posebno vodotoka Jerkovica, nastavljeni su radovi na uređenju vodotoka u Loparu.

U 2020. godini uređen je dio vodotoka Andreškići, a nastaviti će se u 2021. godini na krajnjem dijelu samog vodotoka natkrivanjem istog.

Koristim priliku zahvaliti se Hrvatskim vodama na ulaganjima u ovom mandatu u našu sigurnost i funkcionalnost sustava vodotoka na području Općine Lopar koja prelaze 2 milijuna kn.

Nastavak uređenja vodotoka na prostoru Lopara

Cesta „Zad vrh“

Zbog pandemije, radovi na cesti „Zad vrh“ prekinuti su u ožujku i nastavljeni 1. listopada 2020. godine, nakon završetka sezone, jer se isti nisu mogli odvijati zbog zabrane radova u turističkoj sezoni. Pomoć MRRFEU u izgradnji iste iznosi 1.017.000,00 kn.

Radovi na uređenju ceste „Zad vrh“

OPĆINA LOPAR

Luka Melak

Luka Melak još je jedan veliki projekt koji se izvodi na području Općine Lopar, a investiciju vodi ŽLU Rab.

Radovi obuhvaćaju izgradnju glavnog zaštitnog lukobrana dužine 120 metara te širine od 5 do 8 metara, pri čemu će visina lukobrana biti + 1,0 metar, dok će dubina mora uz sami lukobran iznositi minimalno - 2,30 metara. Glavni lukobran, osim funkcije zaštite akvatorija buduće Luke Melak s unutarnje strane gata, osigurat će 30-ak novih vezova za potrebe domicilnog stanovništva, kao i dio operativne obale u dužini od 40 metara i širine 8 metara koja ujedno predstavlja i glavu lukobrana, a namijenjena je za prihvatanje turističkih plovila.

Uređenje Luke Melak: Početak 2020. godine

S vanjske strane lukobrana, prema trajektnoj luci Lopar nalazi se zaštitna „školjera“, odnosno kameni nasip koji stabilizira cijeli lukobran, ali u osnovnoj funkciji štiti građevinu i akvatoriju od utjecaja vanjskih vjetrova i valova. Glavni zaštitni lukobran bit će opremljen priveznim napravama - „polerima“ te priveznim prstenvim za komunalna plovila. Također će biti osigurano napajanje plovila vodom i strujom putem priključnih ormara koji se nalaze na gatu, dok će planirana rasvjeta omogućavati sigurno korištenje vezova i operativne obale u večernjim i noćnim satima.

Osim izgradnje glavnog zaštitnog lukobrana, planirano je i uređenje pripadajuće kopnene površine čime će se osigurati parkirališni prostor za 20-ak vozila kao i manipulativne površine za potrebe luke te uređenje šetnice i zelenih otoka. Ukupna ugovorena vrijednost je 16.230.000,00 kn, od čega je MMPI osiguralo 14,7 milijuna kn, a ostalo su sredstva PGŽ i ŽLU Rab.

Projekt Luke Melak

Početkom 2021. godine

Dječja igrala

Tokom četiri godine mandata kao načelnik ustrajao sam u provedbi nabave novih igrala za djecu i na tom smo području učinili veliki pomak. Brojne obitelji s djecom u Općini Lopar mogu pronaći sigurno mjesto za igru gotovo u svakom dijelu mesta.

Igralo u obliku broda na Gornjem melu

Igralo u obliku broda na Gornjem melu

Boulder za penjanje na Livačini

Kombinirano igralo na Rajskej plaži

Kombinirano igralo na Donjem melu

OPĆINA LOPAR

Sanacija Odlagališta otpada Sorinj – projekt Grada Raba i Općine Lopar

Sanacija Odlagališta otpada Sorinj predzadnja je faza potpunog uređenja sustava zbrinjavanja otpada na otoku Rabu. Ta investicija vrijedna 15,8 milijuna kn znači sanaciju i zatvaranje neusklađenog odlagališta otpada što će pridonijeti smanjenju negativnih utjecaja odloženog otpada na vode, tlo i zrak. Provedbom sanacije dobit ćemo rekultivirano područje koje će se ponovo uklopiti u okoliš, posebno nakon rasta vegetacije poput one koja je prisutna na okolnom terenu.

Radovi na sanaciji Odlagališta otpada Sorinj

Reciklažno dvorište na Sorinju

Zbrinjavanja branitelja

Tokom 2020. godine proveli smo i odlukom Općinskog vijeća Program zbrinjavanja branitelja HRVI, g. Miljenka Urelića. U tu svrhu započeti radovi odvijali su se tokom godine i početkom 2021. godine objekt je poprimio svoj završni oblik. Vrijednost investicije iznosi 434.868,10 kn plus PDV.

Iako je izazovna godina iza nas, ali opet i pred nama, nadam se da sam barem donekle, i riječima i slikom, pokazao da vrijedno radimo i gradimo naš Lopar. Uz puno zahtjevnih trenutaka tokom gradnje, ipak svaki završetak investicija donosi zadovoljstvo, kao i trajan pečat i trag u prostoru za buduće generacije, a istovremeno našu Općinu čini uređenijom, ali i sadržajno bogatijom.

Na kraju smo mandata, četiri godine prošle su vrlo brzo. Kao načelnik mogu se s ponosom osvrnuti na protekli mandat u kojem smo realizirali dvostruko veće proračune od izvornih zahvaljujući odličnoj suradnji s Vladom RH. 13,1 milijun kn pomoći u proračun Općine Lopar u četiri godine dodijeljeno je od strane Vlade RH te 2,42 milijuna kuna pomoći PGŽ-a za projekte koje je izvodila Općina Lopar, omogućile su završetak svakog od njih. Računajući pomoći koje su ostvarile i ŽLU Rab za projekte u Općini Lopar - 19,2 milijuna kn s PDV-om, kao i 22,84 milijuna kn bez PDV-a sredstava koja su uložena iz EU fondova te sredstava ministarstva zajedno s Gradom Rabom u izgradnju pretovarne stanice na Odlagalištu otpada Sorinj, izgradnju reciklažnog dvorišta, kao i samu sanaciju,

govorimo o ukupno 70,2 milijuna kn pomoći za objekte na prostoru Općine Lopar. S takvim odnosom treba nastaviti i u budućnosti. Ova Vlada pokazala je razumijevanje za naše projekte, ali i ukupna spremnost Općine Lopar, Grada Raba, ŽLU Rab jasno su pokazali što znači odgovorno obnašati vlast. Zato im posebno zahvaljujem u ime svih Vas.

U ovoj godini održat će se lokalni izbori. Na njima ćemo izabrati ljude koji će donositi odluke u ime svih u svakom području djelovanja Općine Lopar. Sredine u kojima je postajao kontinuitet rada i projekata najbrže su se razvijale, a vjerujem da je u našoj Općini to vidljivo. Vi ćete, drage moje Loparke i Loparani, imati mogućnost da u ovoj godini odredite daljnji smjer razvoja Općine Lopar u budućnosti. Vjerujem da ćete znati odabrat, kao i uvijek do sada, odgovorne i dokazane u poslu i politici.

Na kraju pogleda unatrag u 2020. godinu valja odati priznanje i našim vatrogascima koji čuvaju našu sigurnost i imovinu, policiji, posebnu zahvalu iskazujem župniku Frani Broziću na svemu učinjenom za našu Župu. Odlukom biskupa u mjesecu rujnu 2020. godine premješten je u drugu župu, a nama je došao novi župnik, vlč. Božidar Volarić, kojemu želim puno uspjeha u radu na korist svih nas župljana. Naravno, na kraju zahvaljujem i svima Vama, dragi Loparani i drage Loparke, što smo svi zajedno svojim doprinosima na razne načine činili život u našem Loparu ljepšim, ugodnijim i boljim, što smo neobičnu i pandemijom opterećenu godinu priveli kraju, a u novu 2021. godinu ušli s optimizmom da će nam biti bolja od prošle.

Vaš načelnik,
Josip Borić

Piše: Uprava Društva

Prije krize uzrokovane koronavirusom, najaktualnija tema u Hrvatskoj bila je gospodarenje otpadom

Problemi oko gospodarenja otpadom nisu nestali zbog korone, ali su definitivno pali u neki drugi, možda peti plan. Mi koji obavljamo tu djelatnost nastavili smo odgovorno postupati i razvijati sustav sukladno Planu gospodarenja otpadom Općine Lopar 2017. – 2022. godine. Zajedno s tvrtkom Dundovo d.o.o. provodimo sve aktivnosti vezane za prostor na Sorinju, a to su upravljanje pretovarnom stanicom i reciklažnim dvorištem. Zajedno s Općinom Lopar, od osnivanja komunalnog društva kontinuirano nabavljamo opremu potrebnu za sakupljanje, prijevoz i obradu otpada. Svjesni smo da računi koje korisnici moraju plaćati nisu mali, ali nastojimo za taj novac ponuditi kvalitetnu uslugu na njihovo zadovoljstvo.

Kada govorimo o cijenama, moramo se prisjetiti da je usluga naplaćivana za domaćinstva po Cjeniku iz 2011. godine i Cjenik se nije mijenjao sve do 2019. godine, kada smo ga promijenili zbog zakonske regulative. Ukupni prihodi koje smo prikupili tijekom jedne godine od svih domaćinstava na području Općine Lopar nije se znatno promijenio s novim Cjenikom, a čini nam se ponekad u razgovoru s korisnicima da su oni uvjereni u suprotno. Pa pogledajmo brojke da vidimo kako to izgleda. Ukupan broj domaćinstava u našoj evidenciji je 765.

U nastavku su prikazani ukupni prihodi s PDV-om u 2016., 2019. i 2020. godini od svih domaćinstva na području Općine Lopar:

- **2020. godina CMJU (fiksni dio) 704.701,00**
+ pražnjenje kanti (varijabilni) 127.363,43
= 832.064,00 kuna
- **2019. godina CMJU (fiksni dio) 711.900,00**
+ pražnjenje kanti (varijabilni) 146.900,00
= 858.000,00 kuna
- **2016. godina = 868.750,00 kuna**

Primjenom novog Cjenika od 1. siječnja 2019. godine ukupno cijene su smanjene te korisnici svojim savjesnim ponašanjem smanjuju iznose na svojim računima. U praksi je moguće da je određenim korisnicima povećan godišnji račun zbog promijenjenog obračuna, ali je sigurno da je onda nekima drugima znatno smanjen. Moramo napomenuti i da se država odrekla dijela prihoda kroz PDV koji je s 25 % smanjen na 13 %.

Vidimo da se fiksni dio u 2020. smanjio u usporedbi s 2019. godinom. Razlog tome je kompostiranje u dodijeljenim komposterima bez naknade ili u vlastitim komposterima. Kompostiranjem se ostvaruje popust na fiksnu naknadu od 8 %, što znači jednu fiksnu naknadu godišnje manje. Naravno da je i varijabilni dio u prihodima manji u 2020. godini zbog manjih količina otpada koje završe u crnim kantama za miješani komunalni otpad – MKO. Razlozi manjih količina otpada svakako su i lošija turistička sezona, ali i pozitivne navike korisnika u selektiranju i kompostiranju.

Postojeći Cjenik je pravedan, ne uzima više broj prijavljenih ležajeva za iznajmljivanje i broj osoba prijavljenih u domaćinstvu. Tu smo bili suočeni s raznim manipulacijama podataka i Uredba o zaštiti osobnih podataka je zabranila dostupnost tih podataka nama kao komunalnom društvu. Moramo istaknuti da imamo najjeftiniji varijabilni dio cijene u Primorsko - goranskoj županiji tj. 0,0735 kuna za litru predanog otpada. Ostali u našoj županiji imaju 0,08 i 0,09 kuna za litru. U praksi to znači da je za korisnike u Loparu pražnjenje svake pete kante besplatno u usporedbi s onima koji plaćaju 0,09 kuna za litru.

Pogledajmo troškove koji nastaju prilikom gospodarenja otpadom, a vezani su za zbrinjavanje otpada. Nekada je to bio deponij otpada Sorinj, gdje je zbrinjavanje otpada koštalo koliko i održavanje stroja za ravnjanje i plaće radnika koji su radili sa strojem za ravnjanje. Ukupni troškovi zbrinjavanja otpada bez PDV-a iznosili su po godinama 2016., 2019., i 2020.:

- **2016. Zbrinjavanje otpada 71.210,00 kuna**
- **2019. Zbrinjavanje otpada 518.955,00 kuna,**
od toga trošak CZGO Marišćina 261.946,00
- **2020. Zbrinjavanje otpada 634.908,00 kuna,**
od toga trošak CZGO Marišćina 260.703,00

Usporedimo li 2016. godinu i 2020. godinu, vidimo da su troškovi zbrinjavanja otpada porasli gotovo devet puta, da su troškovi Centra za gospodarenja otpadom na Marišćini u 2019. i 2020. godine skoro jednaki bez obzira što je otpada bilo manje, a razlog tome je i podizanje cijene CZGO Marišćina u 2020. godini. Cijena zbrinjavanja miješanog komunalnog otpada na CZGO Marišćina sada iznosi 540 kuna po toni.

Otok Rab bez otpada tj. bez deponija daje jednu dodatnu kvalitetu življenja, a prostoru na Sorinju udahnut će novi život i novu priču. Potaknut će nas na razmišljanje o blagodatima tog prostora i o razvoju u budućnosti.

Lopar Vrutak d.o.o. u zadnjih osam godina nabavio je opremu u vrijednosti preko 6.000.000,00 kuna za gospodarenje otpadom zajedno s Fondom za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost i Općinom Lopar.

- **2013.** 1. kamion za sakupljanje otpada s potisnom pločom 5 m³
- **2014.** Mobilno reciklažno dvorište
- **2015.** Spremnici za selektivno prikupljanje otpada 120l, 240l, 740l
- **2015.** 2. kamion za sakupljanje otpada s potisnom pločom 5 m³
- **2016.** Kamion za sakupljanje krupnog otpada s kranskom dizalicom 7 m³
- **2018.** Crni spremnici s čipom za miješani komunalni otpad 80l, 120l, 240l
- **2018.** Traktor s prednjim utovarivačem i vilicama
- **2019.** Polupodzemni spremnici s „otpadomjerom“
- **2019.** Spremnici u obliku zvona za selektivno prikupljanje otpada 1,1 m³
- **2019.** Komposteri za podjelu domaćinstvima
- **2019.** Crni spremnici s čipom za miješani komunalni otpad 740l

Upravljanje Mjesnim grobljem Lopar

Lopar Vrutak d.o.o. imenovan je 30. kolovoza 2018. godine SN PGŽ (38/18) Upravom groblja Izmjenom i dopunom odluke o grobljima Općinskog vijeća Općine Lopar. Temeljem te odluke sva pitanja vezana za upravljanje Mjesnim grobljem Lopar preuzeли smo nakon 1. siječnja 2019. godine.

U 2019. godini aktivnosti su bile usmjerene na utvrđivanje situacije na Mjesnom groblju Lopar, odnosno na upoznavanje s istom, prijenos podataka o korisnicima grobnih mjesta, njihovim zakonskim nasljednicima te pronalaženje korisnika grobnih mjesta koji nisu bili obuhvaćeni rješenjima izdanima od prethodnih uprava groblja. Budući da još uvijek ima grobnih mjesta čije korisnike nismo utvrdili jer se čeka provođenje ostavinskih rasprava, ovim putem pozivamo nasljednike da se jave odmah po okončanju postupaka kako bismo mogli izdati rješenja za grobna mjesta.

Kreirali smo novi položajni plan groblja temeljem kojega je Mjesno groblje Lopar podijeljeno u tri polja: Polje 1 - od ulaza lijevo, Polje 2 - od ulaza desno i Polje 3 - gornji dio groblja (kod križa) te smo dodijelili nove numeričke oznake za grobna mjesta. Svim korisnicima grobnih mjesta dodijeljena su nova rješenja s novim oznakama grobnih mjesta. Na ulazu u groblje postavljene su table s pravilima ponašanja na Mjesnom groblju Lopar kojih su se dužni pridržavati svi posjetitelji groblja.

U protekle dvije godine napravljene su eshumacije posmrtnih ostataka pokojnika koji su bili sahranjeni u dijelove groblja koji su predviđeni za prolaz te su njihovi posmrtni ostaci preseljeni u grobove članova obitelji. S ciljem uređenja staza u starom dijelu groblja, u narednom razdoblju nastaviti će se s rješavanjem sličnih situacija.

LOPAR VRUTAK d.o.o.

Direktor KTD Lopar Vrutak, Zdenko Jakuc

- **2020.** Komposteri za podjelu domaćinstvima
- **2020.** Stroj za usitnjavanje biljnih ostataka
- **2020.** Žičani spremnici za PET ambalažu
- **2021.** Dva kamiona za sakupljanje otpada s potisnom pločom 8 m³

Osim redovnog održavanja groblja koje uključuje održavanje i čišćenje staza, košnju, uređenje cvjetnih gredica ispred groblja i mrtvačnice, redovno pražnjenje otpada iz spremnika ispred groblja, održavanje kanala slivnih voda, ormariće za struju i slavine kod ulaza u stari dio groblja te čišćenje mrtvačnice, 2020. godine temeljem Ugovora o redovnom održavanju potpisnog s Općinom Lopar, napravljen je i kameni zid na dijelu predviđenom za parkiranje automobila.

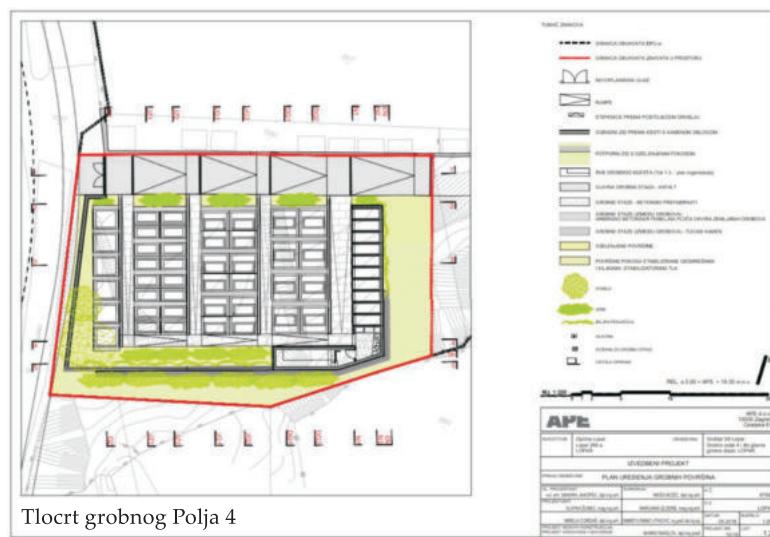
Stavljanjem u funkciju novoizgrađenog dijela groblja, 2020. godine postojećem groblju dodano je još jedno polje numeričke oznake broj 4. koje se sastoji od šest dvostruktih zemljanih grobova s okvirom, 16 jednostrukih zemljanih grobova s okvirom, 12 jednostrukih grobnica, osam dvostrukih grobnica i 20 niša. Osim navedenog, u groblju se nalazi i zajednička kosturnica predviđena za eshumacije posmrtnih ostataka iz napuštenih grobova. Dodjele grobnih mjesta u novom dijelu groblja vršit će se prema stvarnim potrebama u trenutku smrti za one pokojnike, odnosno njihove obitelji, koji nemaju grobno mjesto.

Sufinanciranje dijela pogrebnih troškova od 1. siječnja 2021.

Od 1. siječnja 2021. g. Općina Lopar snosit će dio pogrebnih troškova u iznosu od 3.000,00 kuna za svakog umrlog s prebivalištem u Loparu koji će biti sahranjen na Mjesnom groblju Lopar. Zahtjev za podmirenje dijela troškova pogreba podnosi se putem Jedinstvenog upravnog odjela Općine Lopar, a pravo može ostvariti obitelj ili nasljednik umrlog.

U budućem razdoblju planira se, osim dijela vezanog za redovno održavanje, urediti puteve i staze unutar starog dijela groblja, sadnja cvijeća i drveća u novom djelu groblja te druge aktivnosti koje će utjecati na uređenost i urednost Mjesnog groblja.

Napominjemo svim korisnicima grobnih mjestra na mjesnom groblju Lopar da prije početka bilo kakvih radova na grobovima moraju ishoditi pisani suglasnost Uprave groblja. Zahtjev se predaje u pisanim oblicima na adresi sjedišta Uprave groblja: Lopar Vrutak d.o.o., Lopar 381/a, 51281 Lopar ili putem emaila loparvrutak@net.hr. Obrazac zahtjeva moguće je preuzeti na Internet stranici www.loparvrutak.hr ili osobno na adresi Uprave groblja.

Kako bi se postigao bolji vizualni identitet novog dijela groblja (Polje 4) propisali smo Uvjete za opločenje grobova i grobnica na Polju 4 Mjesnog groblja Lopar kojima se određuje boja mramora i dimenzije koje je potrebno poštivati kod opločenja. Prilikom izdavanja Suglasnosti za izvođenje radova svatko će dobiti Uvjete za opločenje ovisno o kategoriji grobnog mjestra.

Ukope pokojnika, eshumacije te prodaju opreme za ukope i dalje obavlja komunalno poduzeće Dundovo d.o.o., a kontaktirati ih se može putem e-maila: pogrebno@dundovo.hr ili na mobitel: +385(0)91 472 6011 (pogrebnik).

Novouređeni ulaz Mjesnog groblja

Pravila ponašanja na Mjesnom groblju Lopar

Protokol za dodjelu grobnog mesta u novom dijelu groblja (Polje 4).

Nakon smrti člana obitelji koja nema osigurano grobno mjesto, Zahtjev za dodjelu grobnog mesta dostavlja se Upravi groblja temeljem kojeg ona utvrđuje postojanje potrebe te izdaje uplatnicu za plaćanje jednokratne naknade koja se uplaćuje na račun Općine Lopar. Po dostavi potvrde o uplati, Uprava groblja izdat će rješenje za grobno mjesto i odrediti visinu godišnje grobne naknade. Jednokratna naknada može se platiti i na rate (do 4 rate) od kojih prva rata treba biti plaćena prije izdavanja rješenja, a ostale tri unutar godine dana. Po uplati prve rate, Uprava groblja izdaje privremeno rješenje za grobno mjesto, a nakon uplate posljednje rate Uprava groblja izdat će rješenje za grobno mjesto na neodređeno vrijeme.

Odlukom Općinskog vijeća Općine Lopar od 13. listopada 2020. (SN PGŽ 34/20) donesena je visina jednokratne naknade kod dodjele grobnog mesta u Polju 4 i pretinca za urnu u Polju 2:

Vrsta grobnog mesta	Iznos jednokratne naknade kod dodjele (HRK)	Predviđeni broj ukopa u grobno mesto
Pretinac za urnu	1.500,00	1
Niša	9.000,00	1
Jednostruki grob (zemljani) sa okvirom	12.000,00	3
Dvostruki grob (zemljani) sa okvirom	16.000,00	4
Jednostruka grobnica	20.000,00	4
Dvostruka grobnica	30.000,00	6

Pišu: Uprave Društava

Loparko d.o.o. i Lopar Vrutak d.o.o. zajedno u novom projektu zaštite okoliša

U 2021. godini krenuli smo u realizaciju novog projekta koji smo osmislili te ćemo ga provesti u suradnji Loparka d.o.o. i Lopar Vrutka d.o.o. Kroz projekt će se sakupljati otpadno jestivo ulje od vrata do vrata bez naknade.

Na svaku crnu kantu za miješani komunalni otpad postavit ćemo specijalni inox nosač u koji korisnik može odložiti PET ambalažnu bocu punu otpadnog jestivog ulja bez straha od izljevanja. Lopar Vrutak d.o.o. na svojim kamionima ima ugrađeni specijalni spremnik s lijevkom i filterom. Predviđeno je samopražnjenje boce bez mogućnosti proljevanja po okolnoj površini te operater koji radi na sakupljanju otpada neće dodatno trošiti vrijeme na pražnjenje boce s uljem. Preporuka je da se koristi PET boca u kojoj je već bilo ulje tj. u kojoj je ulje kupljeno u trgovini. Ta boca je već kontaminirana uljem i nije u sustavu povratne ambalaže te će nakon pražnjenja završiti u miješanom komunalnom otpadu.

U pilot projekt krenuli smo u prosincu 2020. godine i na nekoliko kanti instalirali smo probne nosače za odlaganje PET boca s otpadnim jestivim uljem. Očekujemo da će do kraja kolovoza 2021. godine svi korisnici na svojim kantama za miješani komunalni otpad imati instaliran nosač za predaju otpadnog jestivog ulja.

Otpadno jestivo ulje veliki je neprijatelj kanalizacionog sustava. Znamo da naši korisnici rijetko odnose otpadno jestivo ulje na reciklažno dvorište. Znamo da to nije praktično iz više razloga, da iziskuje dragocjeno vrijeme te da postoji strah od izljevanja u automobilu prilikom transporta. Upuštanjem otpadnog jestivog ulja u fekalnu kanalizaciju, korisnik najprije sebi radi štetu jer se ulje zadržava po cijevima sustava kanalizacije unutar domaćinstva i stvara probleme začepljivanjem, neugodnim mirisom te privlači i hrani štetnike koji se nalaze u sustavu kanalizacije.

Dio otpadnog jestivog ulja se zadržava u sustavu javne kanalizacije i također stvara probleme. Na uređaju za pročišćavanje otpadnih voda koji se nalazi na Kaštelini postoji mastolovac koji ulje koje se nalazi u otpadnoj vodi sakuplja u posebnu taložnicu te, nažalost, dio ulja koje mastolovac ne pokupi završi u moru. Znamo da more i ulje ne idu baš zajedno. Ekološki prihvatljivo zbrinjavanje sakupljenih masti i ulja iz taložnice danas jako puno košta i plaćanjem toga smanjuje nam budžet za održavanje sustava kanalizacije.

Zbrinjavanje otpadnog jestivog ulja koje ćemo sakupiti od vrata do vrata tretira se kao visokoenergetska sirovina i ima određenu vrijednost na tržištu. Potrudimo li se svi zajedno, umjesto da plaćamo zbrinjavanje ulja iz mastolovca na uređaju za pročišćavanje otpadnih voda, nama će plaćati preuzimanje otpadnog ulja kao sirovinu, a istovremeno ćemo čuvati naše sustave fekalne kanalizacije, sustav javne fekalne kanalizacije te nećemo onečišćivati okoliš. Molimo sve korisnike da podrže ovaj projekt svojim ponašanjem i budimo iznad svih u Hrvatskoj u očuvanju okoliša.

Kanta za MKO s instaliranim nosačem za odlaganje boca s otpadnim jestivim uljem

Teška i izazovna 2020. g. s 53 % dolazaka i 59 % turističkih noćenja u odnosu na prethodnu godinu

2020. godinu ni po čemu ne možemo svrstati u uobičajene godine i od svih turističkih djelatnika iziskivala je maksimalnu prilagodbu novonastaloj situaciji. Za TZ Općine Lopar godina je započela uobičajeno; sajamskim nastupima i marketinškim aktivnostima, izdavanjem novog Image kataloga Lopara, pokretanjem izrade nove web stranice www.lopar.com, samostalnom pripremom prijave na natječaj LAGUR-a za dogradnju zgrade Turističke zajednice u svrhu uređenja interpretacijskog centra na temu pomorstva i ribarstva. Izrađen je kalendar događanja te su karnevalske aktivnosti odradene u potpunosti. Pokladne običaje je u 2019. godini, nakon 30 godina, snimala novinarska ekipa HRT-a koja je u Loparu boravila čak osam dana, a u vrijeme Mesopusta 2020. godine emisija je premijerno prikazan na nacionalnoj televiziji.

U ožujku započinje pandemija virusa COVID - 19 i svи planovi stavlju se van snage. Otkazuju se redom sve manifestacije, a glavne aktivnosti Ureda i TIC-a svode se na praćenje novosti i distribuciju informacija svojim članovima. Radi čim boljeg informiranja iznajmljivača, u suradnji sa Udrugom IOS Lopar organiziran je Zbor na kojem su prezentirane mjere, načini čišćenja objekata te mogućnost nabavke dezinfekcijskih sredstava posredstvom TZ Općine Lopar.

Unatoč mjerama, uspješno smo odradili dio pripremnih aktivnosti za nadolazeću turističku sezonu (akcije uređenja staza, postavljanje novih tabli smeđe signalizacije, orientacijskih tabli, city lightova...). Nabavljeni su i postavljeni staza i boulder (umjetna stijena za penjanje) na plaži Livačina, a sanirana su i postojeća igrala, odbojkaška igrališta i outdoor fitness vježbalište.

Kako manifestacije nije bilo moguće održati, više aktivnosti posvećeno je marketingu (Instagram i Facebook stranice, udruženo oglašavanje s TZ Kvarnera, samostalno oglašavanje ...). Uključili smo se i u realizaciju jednog od najboljih turističkih projekata na otoku u posljednje vrijeme - Rab Archeological Traces.

Od manifestacija je odraćen jedino 9. Festival skulpture u pijesku koji je medijski bio izuzetno dobro popraćen te 14. izdanje Rab Island Traila, najdugovjećnije otočne utrke iz Trekking lige Hrvatske. Proslava Male Gospe održana je u skromnijem obimu, a tijekom cijelog ljeta organizirana su besplatna vođenja Geoparkom. Ostale manifestacije poput koncerta, radionica i predstava odradene su u organizaciji Centra za kulturu Lopar.

Upriličen je prijem nekoliko skupina dugogodišnjih stalnih gostiju čija vjernost Loparu u situaciji epidemije dobiva još veći značaj.

Nadam se da smo iz ove situacije svi izvukli pouke. Godina je pokazala da oni koji se mogu brže prilagoditi

novonastalim okolnostima bolje prolaze (pojačane marketinške aktivnosti, prilagođavanje cijena i ponude...). Ovo je bila prilika da se gostima, kojih je bilo nešto manje, bolje posvetimo i pružimo im kvalitetniju uslugu.

U listopadu je konstituiran novi saziv Skupštine i Turističkog vijeća TZ Općine Lopar te su elektronskim putem usvojeni Program rada i Financijski plan za 2021. godinu. U 2020. godini ostvareno je ukupno 51.029 turističkih dolazaka (53 % u odnosu na 2019. g.) te 446.519 turističkih noćenja (59 % u odnosu na 2019. g.). Što se tiče finansijskog poslovanja TZ Općine Lopar, u 2020. godini dva puta je rađen rebalans prihoda i rashoda te je na kraju realizirano ukupno 1.633.790,21 kn prihoda i 1.306.197,42 kn rashoda. Za aktivnosti pripreme turističke sezone prenesena su sredstva u iznosu od 327.592,79 kn.

Velik interes medija za 9. Festival skulpture u pijesku

Iznajmljivači u korak s pandemijom

Iako se dolaskom ljeta epidemiološka situacija postupno poboljšavala u odnosu na ožujak, na adresu TZ Općine Lopar na dnevnoj su bazi s različitim razinama stizale nove informacije i naputci za postupanje u određenim situacijama. Sve te informacije distribuirane su na e-mail adrese iznajmljivača te putem Facebook stranice i Udruge IOS Lopar. Zbog potrebe promptnog informiranja iznajmljivača u vezi pandemije COVID - 19, TZ Općine Lopar početkom je lipnja, u suradnji s Udrugom IOS Lopar, Nastavnim zavodom za javno zdravstvo PGŽ te distributerima sredstava za dezinfekciju, organizirala Zbor iznajmljivača na kojem su prezentirani postupci pripreme i čišćenja smještajnih kapaciteta u raznim situacijama.

U ime NZZJZ PGŽ iznajmljivačima se obratila voditeljica Ispostave Rab, dr. Daniela Glažar Ivčić, koja je iz prve ruke prezentirala aktivnosti koje iznajmljivači trebaju odraditi kako bi njihovi objekti bili sigurni za prihvat turista, a posebice postupanja u slučaju pojave turista u sumnji ili pozitivnih na COVID-19.

Isto tako, tvrtka Demention d.o.o. prezentirala je dezinfekcijska sredstava koja su iznajmljivači mogli naručiti i preuzeti posredstvom Ureda TZ Općine Lopar i to po povoljnijim cijenama jer se distributer odrekao svoje marže u korist iznajmljivača, na čemu mu ovom prilikom najsrdačnije zahvaljujemo.

Iznajmljivačima su prigodnim riječima ohrabrenja i podrške u otežanim uvjetima poslovanja uputili načelnik Općine Lopar, Josip Borić, zatim predsjednik Udruge IOS Lopar, Danijel Muščić, a direktor Ureda TZ Općine Lopar, Marin Muščić, stavio je Ured na raspolaganje svim iznajmljivačima za sve njihove potrebe, upite i zahtjeve, a sve u svrhu čim lakšeg snalaženja i funkcioniranja u krizi izazvanoj virusom COVID-19.

Dosta nejasnoća izazvale su gotovo svakodnevne izmjene raznih pravilnika, naputaka i informacija vezanih za plaćanje paušalnog iznosa poreza na iznajmljivanje postelja u domaćinstvu (odgoda prve rate i otpis druge rate) te iznosa paušalnog plaćanja turističke pristojbe (umanjenje za 50 % na osnovne ležajeve i 100 % na pomoćne). Ne bi sve to bilo toliko zahtjevno i zbumujuće da naputci nisu dolazili u posljednji čas ili čak nakon dospijeća roka plaćanja pa su upiti bili svakodnevni i uistinu brojni, ali na koncu možemo konstatirati da su sve obvezе iznajmljivača po svim osnovama podmirene uglavnom u potpunosti i na vrijeme.

Krajem godine u planu je bila i još jedna edukativna radionica za iznajmljivače u suradnji s Udrugom IOS Lopar, no zbog epidemiološke situacije ona nije održana već je odgođena za 2021. godinu, za koju se nadamo i želimo da nam svima bude bolja i uspješnija!

Voditeljica rapske ispostave NZZJZ PGŽ, dr. Daniela Glažar Ivčić, iznajmljivače je detaljno uputila u mjere sprječavanje pojave i širenja COVID – 19 bolesti u njihovim kapacitetima

Turisti koji su u vrijeme pandemije posjetili Lopar zaslužuju posebnu pažnju, a osobito oni koji su mu vjerni više desetljeća

Koroni unatoč, u 2020. godini upriličen je prijem za dvije skupine dugogodišnjih stalnih gostiju, dakako uz poštivanje epidemioloških mjera. Priznanja i prigodne poklone u ime Općine Lopar uručili su im pročelnica JUO Manuela Ivanić i zamjenik načelnika Dominik Paparić te direktor Ureda TZ Općine Lopar Marin Muščo.

Elisabeth, Tanja i Herbert Leonhardt 32 godine vjerni Loparu

Već prilikom prvog posjeta Loparu, kada su odsjeli kod Antice i Josipa Borića, zaljubili su se u mjesto, njegove prekrasne plaže, prirodu i gostoljubivost domaćina. Tijekom 30-ak godina Lopar su preporučili brojnim prijateljima, obitelji i radnim kolegama, a i dalje će to činiti jer je, kako kažu, to idealna destinacija za provođenje godišnjeg odmora. Zadnjih nekoliko godina dolaze kod Zdenke i Bisera Pećarine jer im odgovara blizina plaže Mel na kojoj se uvijek kupaju. Prije su imali gliser pa su istraživali brojne loparske uvale, a danas im više odgovara sunčanje na plaži i kupanje u plitkom i toplo moru. Smještaj za svoj godišnji odmor za slijedeću godinu već su rezervirali te ističu kako će u Lopar dolaziti dokle god budu mogli.

Kažu kako je primjetan turistički razvoj Lopara, ulaganje u komunalno opremanje plaža, bolja je trgovачka ponuda, više je restorana i turisti imaju sve što im je potrebno. Nadaju se da će i benzinska postaja, na koju su se bili navikli, dogodine ponovno biti u funkciji.

Obitelj Leonhardt ističe primjetan razvoj Lopara kroz godine te se nuda da će dogodine i benzinska crpka ponovno biti u funkciji

Brigitta Knobloch u Lopar dolazi pune 44 godine

Brigitta Knobloch iz grada Paderborna sa sjevera Njemačke u Autokamp San Marino prvi je put došla 1976. godine. Tada je na tržnici upoznala djevojčicu Mariju koja je prodavala povrće. Njih dvije odmah su se sprijateljile, a sljedeće godine Brigitta je rezervirala smještaj kod obitelji Paparić. Od tada su oni njezina druga obitelj.

Kroz suze radosnice prisjeća se svih onih prelijepih godina kada je u Lopar dolazila sa svojim pokojnim suprugom, a danas ovdje s jednakom radošću ljetuje u društvu svoje djece i unuka. Gospođa Knobloch poručuje da se nuda da će je zdravlje poslužiti kako bi sa svojom pravom obitelji, ali i ovom loparskom, 2026. godine proslavila 50. godišnjicu dolaska u svoj drugi dom. Uz predstavnike Općine Lopar i TZ Općine Lopar, prigodne poklone uručili su joj njezini domaćini kod kojih je upriličena i prigodna svečanost.

Gđa. Knobloch nuda se da će 2026. g. proslaviti 50. godišnjicu dolaska u Lopar

Turistička signalizacija i info table kao važan turistički segment u destinaciji

TZ OPĆINE LOPAR

S obzirom na dosta veliko područje koje pokriva Općina Lopar, prilično zbnjujuće kućne brojeve, mnogo plaža do kojih vode razne staze, pregršt događanja o kojima treba informirati turiste, TZ Općine Lopar dulje vrijeme sustavno se bavi postavljanjem i održavanjem turističke signalizacije.

Na svim pristupima robinzonskim plažama, raskrižjima i frekventnijim lokacijama tako su postavljene ortofoto karte s naznačenim lokacijama, putokazi s nazivima plaža te informacijama za povratni smjer, osnovni podaci o značajnijim plažama na info-panoima, oznake zabrana za motorna vozila, oznake za FKK plaže, plaže za pse...

Samo u 2020. godini servisirane su i ponovno oličene 72 orijentacijske table te je postavljen niz tabli zabrane prometovanja motornih vozila po pješačkim stazama zbog devastacije istih. TZ Općine Lopar podmirila je troškove materijala, a posao je volonterski odradio Branko Paparić na čemu mu ovom prigodom najsrdičnije zahvaljujemo.

Također, u suradnji s JU Priroda iz Rijeke, postavljene su dvije nove table za zaštićeni krajobraz Lopar, redovito se u suradnji s udrugom Pro-GEO Hrvatska održava pedesetak tabli Geoparka, a u sklopu projekta Rab Archaeological Traces postavljene su nove 34 interpretacijske table i 60-ak putokaza za poučne staze Epario, Frux i Capo Fronte koje značajnim dijelom prolaze kroz Lopar. Isto tako, postavljene su i tabele za Premužićevu stazu koja se proteže od San Marino Camping Resorta do zaseoka Matkići u Supetarskoj Dragi. Važno je napomenuti da sve navedene staze prate i promotivni materijali (karte i deplijani).

Također, svi sakralni objekti obilježeni su odgovarajućim putokazima, info – tablama te deplijanima s osnovnim informacijama na četiri jezika.

Putokazima, city lightovima, poučnim tablama, oznakama zaseoka s kućnim brojevima i drugom signalizacijom turistima se nastoji olakšati kretanje i informirati ih o destinaciji

Prije četiri godine na brdu iznad trajektne luke (Burola) napravljen je najveći grb u Republici Hrvatskoj za koji su također postavljene orijentacijske table i info-tabla na samoj lokaciji.

Na svim autobusnim čekaonicama i u trajektnoj luci nalaze se tzv. city lightovi s informacijama o voznim redovima trajekata, katamarana, autobra, vlaka, polupodmornice te kalendarom događanja na četiri jezika. Nikada kao u 2020. godini ažuriranja informacija i voznih redova nisu bila toliko česta - naravno zbog pandemije.

Radi lakšeg snalaženja turista u samom mjestu, TZ Općine Lopar svake godine postavlja i table tzv. smeđe signalizacije s naznačenim glavnim uslugama u destinaciji (hoteli, kampovi, plaže, lučica, parkirališta...), a unazad nekoliko godina započeli smo s usmjerenjem na određene zaseoke koji su za to iskazali interes (s naznačenim kućnim brojevima i mogućnošću isticanja vlastitih kapaciteta uz nadoplatu). Na takav način olakšali smo turistima snalaženje pri samom dolasku u destinaciju, a u 2020. godini postavljene su table za zaseoke Mostir i Zorzini.

Radi još bolje informiranosti o sadržajima i događnjima u mjestu, prije nekoliko godina postavljen je LED ekran na Rtici, kao najfrekventnijoj točci u mjestu. Osim Općine Lopar, TZ Općine Lopar, Lopar Vrutka d.o.o. i CZK Lopar koji putem ekrana daju informacije o svojim aktivnostima, mogućnost oglašavanja imaju i svi drugi gospodarski subjekti s otoka.

Budući da su brojne ankete i projekt Tajni kupac ukazali na potrebu što detaljnijeg informiranja turista u samoj destinaciji, TZ Općine Lopar će i dalje dio svojih sredstava i resursa usmjeravati na navedene aktivnosti.

Opremanje novim dječjim igralima i urbanom opremom

Unatoč neobičnoj i zahtjevnoj poslovnoj godini, Općina Lopar, TZ Općine Lopar, KTD Lopar Vrutak, u suradnji s tvrtkom Toys 4 Us, dovršili su planirano postavljanje novih dječjih igrala i urbane opreme. Budući da Lopar obiluje pješčanim plažama i da većinu turista čine obitelji s djecom, velika pažnja pridaje se upravo sadržajima za najmlađe. Tako je na plaži Gornji mel postavljeno igralo-brod, na plaži Donji mel i Rajskej plaži postavljena su kombinirana dječja igrala, a na plaži Livačina drvena staza te boulder za penjanje. U 2021. godini u planu je nabavka kaveza za nogomet na pijesku te sanacija outdoor vježbališta. Nastavak je to aktivnosti obogaćivanja sadržajima i brendiranja Lopara kao outdoor destinacije!

Piše: Tonka Kavran, Centar za kulturu Lopar

Trasiranjem biciklističkih staza otoka Raba definirano je deset preporučenih ruta od kojih četiri prolaze kroz Lopar

U suradnji s Adria Bike Groupom, TZ Grada Raba, TZ Općine Lopar i Valamar Riviera d. d. u 2020. g. pokrenuli su hvalevrijedan projekt trasiranja biciklističkih staza otoka Raba.

Tijekom veljače obavljeni su terenski pregledi, uzeti GPS tragovi i podatci o podlogama, temeljem čega je napravljena mreža od 500 km otočnih staza i putova s procjenom atraktivnosti lokacija i ruta, potencijalnim foto pointima i točkama interesa (prirodne i kulturne znamenitosti).

Nakon podrobne analize, zaključeno je da, zbog iznimne raznolikosti na malom prostoru, imamo sjajnu podlogu za razvoj biciklizma. Ta raznolikost, koja se prema analizi Adria Bikea ne odnosi samo na krajolik, već i na podloge, zahtjevnost i zanimljivosti staza, potencijal je prvenstveno za razvoj brdskog (MTB) biciklizma te, u nešto manjoj mjeri, za trekking i family biciklizam. S obzirom na površinu otoka, preporuka je povezivanje biciklističke mreže Raba s onima na susjednim otocima, npr. Krkom i Pagom, te stazama na obližnjem Velebitu.

Uzevši u obzir sve relevantne podatke, definirano je deset preporučenih ruta za različite tipove biciklizma ukupne duljine 341,5 km. Od toga se 211,3 km odnosi na MTB staze, 130,2 km na trekking staze te 34,3 km na family staze. Šest predloženih ruta ukupne duljine 220,3 km za start i cilj ima Rab, a četiri rute ukupne duljine 121,2 km Lopar. Neke od ovih staza poklapaju se sa stazama trasiranim u sklopu projekta Rab Archaeological Traces, a ova projekta usmjerena su produljenju turističke sezone i razvoju cikloturizma kao najbrže rastućem obliku turizma te su kompatibilni sa strateškim promišljanjem destinacije, odnosno sa Strategijom razvoja turizma Grada Raba do 2030. g. te Operativnim planom razvoja cikloturizma Općine Lopar koji je u proceduri donošenja.

U 2021. g. u planu je primjena zaključaka terenskog trasiranja tj. osmišljavanje vizualnog identiteta, izrada web stranice s mrežom biciklističkih staza otoka Raba, njihovo implementiranje u kartu HGSS-a i terensko označavanje dijela staza.

Četiri preporučene rute ukupne duljine 121,2 km za cilj ili start imat će Lopar

Piše: Marin Mušćo, član Društva

Koroni unatoč, godina prepuna aktivnosti

Kada smo uz zvuk sirene u novogodišnjoj noći ušli u 2020. godinu, nitko nije mogao ni slutiti da će ona biti obilježena aktivnostima vezanima za pandemiju COVID-19, dislokacijama vatrogasaca na potresom pogodjena područja... Počela je uobičajenim aktivnostima; vježbama, sudjelovanjem u karnevalskom kićenju mesta i vatrogasnim osiguravanjem fešte u šatoru.

No, ožujak je donio pandemiju i sve aktivnosti DVD-a Lopar bile su usmjerenе na pomoć u suzbijanju iste. Po naputcima Stožera CZ Lopar vršili smo dezinfekciju najfrekventnijih javnih prostora (ispred trgovina, pošte, ljekarne, autobusnih postaja, Općine...), оформljena su svakodnevna vatrogasna dežurstva u dvije smjene i uspostavljena je asistencija MUP-u prilikom kontrole propusnica na ulasku i izlasku s područja Općine Lopar.

Tijekom ljetnih mjeseci, također u dvije smjene, funkcioniralo je vatrogasno dežurstvo, a vatrogasac s osmatračko – dojavnom mjesta više puta dnevno vršio je protupožarnu ophodnju.

Od intervencija izdvajamo više akcija traganja i spašavanja, asistencije vatrogasnom brodicom timu Hitne medicinske pomoći prilikom intervencija na teško dostupnim plažama, manji požar otvorenog prostora, tehničke intervencije prilikom prometnih nesreća,

dobavu vode po narudžbi građana i udrug, pranje električnih vodova od posolice za potrebe HEP-a, ispum-pavanje poplavljениh stambenih zgrada i brodica, sanaciju prometnica nakon odrona uslijed jakih kiša... No, najzahtjevnija intervencija svakako je bila dislokacija vatrogasaca na potresom ugroženo područje (Petrinja). Na Staru godinu pet vatrogasaca i tehničko vozilo upućeni su na sanaciju potresom stradalih zgrada, a dislokacija je trajala tri dana.

Uz to, DVD Lopar aktivno se uključio u sakupljanje i dostavu humanitarne pomoći za socijalnu trgovinu u Vukovaru.

Redovna godišnja Skupština u lipnju je zbog epidemioloških mjeru održana na otvorenom, a u prosincu elektronskim putem.

Pranje električnih vodova samo je jedna od mnogih aktivnosti loparskih vatrogasaca

Na Staru godinu petorica vatrogasaca i tehničko vozilo upućeni su u potresom stradala područja

Piše: Franko Fabo, dopredsjednik Udruge

Humanitarni i volonterski rad uz redovne aktivnosti

Udruga veterana Domovinskog rata Lopar u 2020. g., shodno novonastalim uvjetima, nastavila je izvršavati svoje aktivnosti u skladu s preporukama Stožera za civilnu zaštitu te potrebama članstva. Obustavljena su okupljanja članstva, a ona minimalna druženja odvijala su se u skladu s epidemiološkim mjerama. Na taj način obilježeni su svi državni blagdani: Dan državnosti, Dan domovinske zahvalnosti, Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata, kao i blagdan Svi sveti - postavljanjem cvjetnog aranžmana i paljenjem svijeća na centralnom križu na Mjesnom groblju u Loparu te na grobovima umrlih hrvatskih branitelja iz Lopara.

Obilježavanje Dana branitelja Općine Lopar

Prva aktivnost u 2020. g. bila je obilježavanje Dana branitelja Općine Lopar 27. siječnja. Ispred Mjesnog groblja Lopar okupili su se članovi obitelji umrlih branitelja te pozvani gosti: predsjednik županijske HVIDRE Vukovarsko - srijemske županije Stipe Seremet te predsjednik HVIDRE Grada Vukovara Slavko Jurić, predstavnici Općine Lopar, predstavnici braniteljske udruge Uskok iz Senja, članovi rapskih braniteljskih udruga te članovi UVDR-a Lopar sa svrhom odavanja počasti umrlim braniteljima Lopara. Položeni su vijenci na centralnom križu nakon čega je minutom šutnje odana počast svim umrlim braniteljima. U nastavku je odana počast svakom umrlog branitelju Lopara pojedinačnim paljenjem svijeća i postavljanjem cvjetnog aranžmana te molitvom na njihovim grobovima. Daljnje okupljanje je slijedilo u crkvi sv. Ivana Krstitelja u kojoj je održana sveta misa za sve umrle hrvatske branitelje.

U nastavku programa, u prostoru zgrade Područne škole Ivana Rabljanina Rab, održana je promocija knjige Preživio sam Vukovar i Ovčaru hrvatskog branitelja Vilima Karlovića. Vilim Karlović opisao je svoje zarobljeništvo tijekom pada Vukovara. Jedan je od rijetkih preživjelih pokolja na Ovčari i mučenja u skadištu Veleprometa, a potom je preživio i zarobljeništvo u logoru Sremska Mitrovica.

Obilježavanje pogibije Damira Tomljanovića Gavrana

17. veljače članovi Udruge tradicionalno su prisustvovali komemoraciji 26. obljetnice pogibije Damira Tomljanovića Gavrana u Krivom Putu. Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća počast legendarnom junaku Domovinskog rata, uz članove Tomljanovićeve obitelji, odali su izaslanik predsjednika RH, izaslanik predsjednika Vlade RH, ministar hrvatskih branitelja Tomo Medved, predstavnici brojnih braniteljskih udruga i lokalnih vlasti. U spomen na Tomljanovića Gavrana služena je i sveta misa u župnoj crkvi Majke Božje Snježne koju je predvodio velečasni Vlado Mandura. Na završetku obilježavanja obljetnice za sudionike i posjetitelje organiziran je zajednički ručak u prostoru Mjesnog odbora Krivi Put.

Obilježavanje Dana pobjede i domovinske zahvalnosti

4. kolovoza, pridržavajući se preporuka Stožera civilne zaštite, Udruga je organizirala tradicionalni odlazak u Gospić uoči Dana domovinske zahvalnosti kako bismo obišli mesta ličkog ratišta. Na gradskom groblju u Gospiću položeni su vijenci uz središnji križ za sve poginule, a potom na grob svog zapovjednika Ivana Čanića Baje. Nakon toga služena je sveta misa u gospičkoj katedrali za sve poginule branitelje ličke bojišnice. Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća na Ljubovu je odana počast svim poginulim braniteljima koji su svoje živote položili u Vojno redarstvenoj operaciji Oluja.

Na povratku je odana počast na mjestu pogibije rapskog branitelja Slavka Deželjina. U selu Zalužnici je potom odana počast na mjestu pogibije i skupini branitelja s područja Senja koji su poginuli tijekom VRO Oluja.

Udruga veterana Domovinskog rata Lopar je 5. kolovoza sudjelovala u proslavi Dana pobjede i domovinske zahvalnosti te obilježavanju 25. obljetnice VRO Oluja. Navedeni program započeo je odavanjem počasti umrlim hrvatskim braniteljima iz Lopara na Mjesnom groblju Lopar, polaganjem vijenca na centralnom križu te polaganjem cvjetnog aranžmana i paljenjem svijeća na grobovima hrvatskih branitelja, da bi se potom program nastavio svetom misom u crkvi sv. Ivana Krstitelja. U večernjim satima uslijedilo je primjereni druženje u ribarskoj kući u Lučici San Marino.

Put spasa

Kolona sjećanja

Slušajući preporuke Stožera civilne zaštite, predsjedstvo Udruge ove godine nije organiziralo odlazak u Vukovar. Stupili smo u kontakt s našim prijateljima, članovima HVIDRE Vukovar, te smo ih zamolili da u naše ime postave vijenac dana 17. studenog, nakon misnog slavlja u kapelici Gospe od Spasa na tzv. Kukuruznom putu, gdje se obilježava spašavanje vukovarskih branitelja probojem i bijegom u slobodu u pravcu Vinkovaca.

Udruga je također dana 17. studenog organizirala paljenje svijeća na prostoru kružnog toka u Loparu u znak sjećanja na poginule u Vukovaru.

Udruga veterana Domovinskog rata Lopar tijekom mjeseca prosinca sudjelovala je u humanitarnoj akciji Rab od srca za Vukovar te su tom prigodom darovane namirnice za socijalnu trgovinu u Vukovaru.

Potres na Banovini

Nakon razornog potresa na Banovini, Udruga veterana Domovinskog rata Lopar zajedno s Moto klubom Rab i mladima Lopara organizirala je 30. prosinca u prostorijama Moto kluba Rab prikupljanje humanitarne pomoći za stradalnike. Tom prigodom prikupljena je velika pomoć u hrani, higijenskim potrepštinama, odjeći i prekrivačima od strane članova udruga, mještana Lopara te cijelog otoka. Velika količina prikupljene pomoći pohranjena je u stambeni kontejner koji su na Staru godinu KTD Lopar Vrutak d.o.o. i predsjednik Udruge

Brzom reakcijom i dobrom organizacijom, loparski branitelji sakupili su veliku količinu pomoći stradalnicima potresa na Banovini

Ivan Pičuljan prevezli u Petrinju i donirali ga Udrudi ratnih veteranu Domovinskog rata Grada Petrinje. Humanitarna pomoć predana je predsjedniku Udruge Zlatku Iskriću koji se pismenim putem zahvalio na pruženoj pomoći. Također je kazao da je sve prikupljeno transparentno podijeljeno članovima udruge i potrebitima.

Prilikom boravka na Banovini uočena je potreba za velikim brojem mobilnih kamp kućica te su članovi udruge, shodno svojim mogućnostima, organizirali njihovu nabavku. Tako je 2. siječnja 2021. g. organizirana isporuka jedne kamp kućice, 5. siječnja još četiri, 7. siječnja još četiri te 15. siječnja još jedne. Navedene kućice donirale su privatne osobe i hotelska kuća, a prijevoz istih izvršio je Lopar Vrutak d.o.o. s vozačima Mirkom Paratićem i Kristijanom Ivanićem te Daliborom Jakucem, Darkom Pičuljanom, Alenom Andreškićem i Markom Prpićem. Gorivo za transport kućica donirala je Općina Lopar, Rapska plovidba omogućila je besplatan prijevoz trajektom, a Hrvatske autoceste nisu naplatile cestarinu. Prigodom svake isporuke i predaje kamp kućica prisutan je bio predsjednik Udruge Ivan Pičuljan.

Udruga veterana Domovinskog rata Lopar surađuje sa svim udrugama iz Lopara, odaziva se na sve akcije organizirane od strane Općine, Turističke zajednice, Centra za kulturu. U slučaju potrebe, sudjeluje u volonterskim akcijama i humanitarnom radu te predstavlja jednu veliku snagu koja može odraditi svaki postavljeni zadatak.

MNK LOPAR

Piše: Nikola Pećarina, predsjednik Udruge

Futsal vs. COVID-19

Malonogometni klub Lopar i njegovi članovi su u nepredvidivoj 2020. godini, uzrokovanoj pandemijom COVID-19, nažalost sudjelovali u malom broju planiranih aktivnosti.

Aktivnosti koje su se uspjеле odraditi u siječnju i veljači su:

- 3. školska liga za svu djecu školskog uzrasta PŠ Lopar (ekipe Lopar, Vatreni i Kraljevi)
- 2. karnevalski kup za svu djecu školskog uzrasta PŠ Lopar (ekipe Simba, Spužva Bob i Jojo)
- Zajednički treninzi u dvorani u Rabu
- Od nesportskih aktivnosti sudjelovali smo u humanitarnoj akciji Rab od srca za Vukovar i na eko akciji Zeleno – plava čistka Sorinj

Planirane aktivnosti koje nismo uspjeli realizirati:

- Uskršnji i Božićni turnir udruga
- 4. i 5. školska liga (proljeće i jesen)
- Treninzi u gradskoj dvorani Rab i ZRC San Marino
- Turnir Mala Gospa
- Humanitarni veteranski turnir Keko i Andrijano
- Dvoransko prvenstvo Grada Rijeke za kadete
- Odlazak na nekoliko turnira za seniore (Tenis Senj, Kutija šibica, Zimski turnir Gospić)
- Jednodnevni ili dvodnevni izlet za članove
- Veteranska liga, nabavka torbi i trenirki

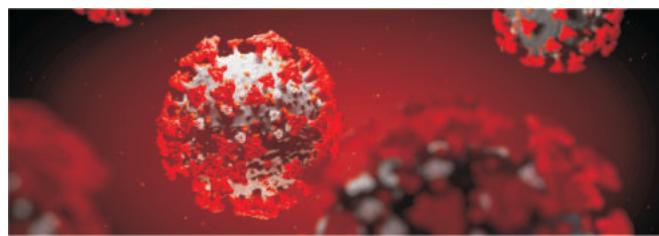
U 2021. godini nadamo se boljim epidemiološkim uvjetima te mogućnosti realizacije programa koje smo predviđeli planom za tekuću godinu (liga i turniri za djecu školskog uzrasta, turnir Mala Gospa, humanitarni turnir, turniri za veterane, seniore i kadete, izlet te još mnogo drugih aktivnosti). Također, očekujemo i dovršetak sportske dvorane koja će zasigurno podignuti kvalitetu sporta i sportskog načina života na jedan visoki nivo u Loparu.

Izvor: Ministarstvo zdravstva - Plan uvođenja, provođenja i praćenja cijepljenja protiv bolesti COVID-19 u Hrvatskoj, Zagreb, 23.12.2020.

Pandemija COVID-19 bolesti

Krajem 2019. godine u Wuhanu, glavnom gradu kineske pokrajine Hubei, više je osoba hospitalizirano s teškim oblikom upale pluća. Kako se broj pacijenata ubrzano povećavao, kineska je vlada 23. siječnja 2020. zatvorila grad radi zaustavljanja širenja virusa. No, virus se proširio Kinom i svijetom. U tim okolnostima, nakon što su već 24. siječnja 2020. podignute mjere prevencije u međunarodnim zračnim i pomorskim lukama, na inicijativu hrvatskog predsjedništva Vijeća Europske unije, još su 28. siječnja 2020. aktivirani aranžmani EU-a za integrirani politički odgovor na krizu (IPCR). Bilo je to dva dana prije nego što je Svjetska zdravstvena organizacija epidemiju proglašila javnozdravstvenim hitnim stanjem od međunarodnog značaja i tri dana prije nego što su prva dva slučaja zaraze otkrivena u Italiji.

Očuvana funkcionalnost zdravstvenog sustava

Prvi slučaj bolesti COVID-19 u Hrvatskoj zabilježen je 25. veljače 2020. Svjetska zdravstvena organizacija je 11. ožujka 2020. proglašila pandemiju bolesti COVID-19. Istog dana je na području čitave Hrvatske proglašena epidemija bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2. Suzbijanje epidemije u Hrvatskoj obilježila su dva vala. Prvi val tijekom proljeća i početkom ljeta 2020. obilježile su stroge epidemiološke mjere uz zatvaranje brojnih javnih mesta i mjesta okupljanja građana te ograničenje kretanja i vrlo efikasno suzbijanje epidemije.

Drugi val obilježio je višestruki porast dijagnostičkih kapacitete te je s tjednih desetak tisuća testiranja PCR metodom koja su dosegnuta tijekom prvog vala, broj testiranja porastao na više od 60.000 testiranja tjedno. Uz to, od početka prosinca široko je uvedena dijagnostika brzim antigenskim testovima kao način ranog otkrivanja i izoliranja osoba pozitivnih na SARS-CoV-2 virus.

Osim toga, razvijeni su bolnički kapaciteti za liječenje bolesti COVID-19 tako što su preusmjereni postojeći bolnički kapaciteti, osnivani su tercijarni bolnički kapaciteti za liječenje bolesti COVID-19. K tome, osigurana je opskrba respiratorima te odgovarajućom osobnom zaštitnom opremom i drugom potrebnom medicinskom opremom i materijalima. Paralelno je zadržana funkcionalnost ostalih zdravstvenih kapaciteta na dobrobit građana.

Budući da još ne postoji lijeka protiv bolesti COVID-19, u suzbijanju širenja nove koronavirusne bolesti do sad su se najuspješnjima pokazale javnozdravstvene nefarmaceutske intervencije. Stoga su u Hrvatskoj, među glavnim mjerama za zaštitu zdravlja i obuzdavanje epidemije, preporuka pa zatim obveza nošenja maski, ograničenje okupljanja te ukidanje ili ograničavanje pojedinih gospodarskih i društvenih aktivnosti, odnosno njihovo odvijanje uz pridržavanje strogih protu-epidemijskih mjera. U tu svrhu Vlada je 20. veljače 2020. imenovala predsjednika i članove Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske koji od 26. veljače kontinuirano djeluje kao najvažnije stručno, koordinacijsko i operativno tijelo za sprječavanje širenja bolesti COVID-19.

Besplatnim cjepivom za sve do povratka normalnom životu

No, uz intenzivna istraživanja međunarodne znanstvene zajednice za pronađak lijeka za bolest COVID-19 od koje je već umrlo 1,7 milijun ljudi u svijetu, dugoročno rješenje za suzbijanje pandemije je ponajprije cjepivo, kao najdjelotvorniji način prevencije bolesti i njenog širenja. Upravo je stoga uložen iznimani trud u znanstvenoj zajednici i farmaceutskoj industriji kako bi se čim prije razvila učinkovita cjepiva, što je u rekordnim rokovima i dovelo do razvijanja nekoliko cjepiva koja su uspješno prošla sve faze kliničkog ispitivanja i pokazala su se djelotvornom zaštitom od zaraze novim koronavirusom.

Stoga se cjepivo danas smatra najsnažnijim alatom za povratak normalnom životu. S obzirom na to da je cijepljenje najefikasnija javnozdravstvena mjeru u povijesti medicine koja je samostalno produljila ljudski vijek za najmanje 20 godina, Vlada je poduzela sve potrebne predradnje da bi hrvatskim građanima osigurala opskrbu cjepivom čim bude odobreno za područje Europske unije i na ravnopravnim osnovama s

drugim zemljama članicama Unije. O tome je u ime Hrvatske predsjednik Vlade razgovarao s ostalim šefovima država i vlada Europske unije te s predsjednicom Europske komisije. Vlada je također odlučila da će cjepivo za sve građane biti besplatno i na dobrovoljnoj osnovi.

U raspodjeli cjepiva Vlada će se također voditi načelom solidarnosti i nužne skrbi za najpotrebitije. Zbog toga su na početku cijepljenja, kad su bile dostupne tek

prve količine cjepiva, cijepljenje ponajprije usmjeravalo prema osobama najkrhkijeg zdravlja u domovima za starije i nemoćne osobe. Naime, uznapredovala životna dob pronađena kroničnim bolestima uvećava rizik za razvoj težih pa i smrtonosnih oblika bolesti COVID-19. Usto, značajke organiziranog kolektivnog smještaja dodatno pogoduju širenju ove bolesti. Stoga cijepljenje zdravstvenih radnika i radnika u sustavu socijalne skrbi nije prioritet samo radi zaštite njih osobno, već na prvom mjestu radi zaštite osjetljive populacije o kojoj se skrbe.

Cijepljenje se odvija u tri faze; nakon prve faze u kojoj je predviđeno cijepljenje rizične skupine, cijepljenje će biti usmjereni prema ostalim osobama s uvećanim rizikom, ponajprije na osobe starije životne dobi i kronične bolesnike kroz aktivni pristup populaciji. Zatim će obuhvatiti i osobe u pojedinim kolektivima, poput odgojno-obrazovnih ustanova i pojedinih radnih kolektiva. U trećoj fazi omogućit će se cijepljenje i svim ostalim zainteresiranim građanima.

Ciljevi izrade Plana cijepljenja nisu samo smanjenje smrtnosti i ozbiljnih bolesti uzrokovanih bolešću COVID-19 nego i očuvanje funkcioniranja društva (zdravstvena zaštita, gospodarstvo, obrazovanje), smanjenje zdravstveno - socijalno - ekonomskih razlika te bolje zdravlje i veća dobrobit svih hrvatskih građana.

Pripremili: djelatnici rapske ispostave NZZJZ PGŽ;

Daniela Glažar Ivčić, Nedeljka Čapo, Vladimir Mišić, Vladimir Rimac, Suzana Majstorović, Zoran Šćerbe

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije u vrijeme pandemije COVID -19 bolesti uzrokovane virusom SARS-CoV-2

Upravo u 2020. godini koju je obilježila pandemija COVID-19 bolesti Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ s ponosom ugrađuje svih svojih sto i dvadeset godina neprekinutog preventivnog javnozdravstvenog djelovanja na unaprjeđenju zdravlja i prevenciji bolesti.

U zajedničkom nastojanju sprječavanja, suzbijanja i kontrole bolesti COVID-19, koja je postala javnozdravstveni prioritet, djelatnici NZZJZ PGŽ među prvima su prepoznali opasnost od širenja virusa SARS-CoV-2 i prije službenog proglašenja epidemije u Republici Hrvatskoj. Na prvoj liniji borbe protiv novog koronavirusa pomno su pratili razvoj i tijek bolesti u susjednoj Italiji i prije nego je Republika Hrvatska zabilježila prvi slučaj oboljenja na našim prostorima. Već 26. veljače, s prvim oboljelim u Županiji, započeli su pratiti, evidentirati i analizirati kretanje bolesti te provoditi individualne i kolektivne protuepidemijske mjere, izolacije zaraženih osoba i samoizolacije njihovih kontakata i kontinuirano ih provoditi. Među prvim aktivnostima bilo je oformljivanje Call centra u kojem su svakodnevno na raspolaganju volonteri i djelatnici Zavoda, primajući oko 500 poziva dnevno.

Prve epidemiološke mjere odmah je pratilo izdavanje edukativnih letaka, plakata, kao i pružanje savjeta i preporuka putem medija o svim higijensko - epidemiološkim mjerama koje građani trebaju poduzimati kako bi se sprječilo širenje bolesti. Te mjere i danas su osnovne u sprječavanju širenja koronavirusa - pravilno nošenje maske, distanca, redovito pranje ruku i dezinfekcija,

učestalo prozračivanje prostorija u kojima se boravi, izbjegavanje rukovanja, dodirivanja lica, usta i očiju te, osobito, izbjegavanje većih okupljanja.

Istodobno, Zavod je krenuo i s intenzivnom dijagnostikom virusa. Zahvaljujući dobroj opremljenosti molekularnog laboratorija i entuzijazmu laboratorijskog osoblja prva testiranja su provedena već 22. ožujka 2020. g. - prva nakon Zagreba. Od tada molekularna dijagnostika COVID - 19 zauzima sve važnije mjesto na Mikrobiološkom odjelu Zavoda. Dijagnostika se provodi iz brisa nazofarinkska / orofarinkska. Zbog visokog epidemijskog potencijala virusa postupak uzorkovanja predstavlja opasnost od zaraze pa se uzorkovanje provodi na posebno propisan način, kao i laboratorijska obrada pristiglih uzoraka. Potrebe za povećanjem dijagnostike stalno rastu pa se laboratorij tehnički proširio nabavkom nekoliko novih uređaja, a u dijagnostiku se uključio sve veći broj osoba te se sada na Mikrobiološkom odjelu NZZJZ PGŽ dnevno obrađuje oko 1.000 uzoraka na tri ciljne genske sekvene SARS-CoV-2 virusa. Do siječnja 2021. g. provedeno je preko 75.000 testiranja. RealTime - PCR dijagnostika COVID - a vrlo je složena te zahtijeva veliku preciznost, koncentraciju i strpljenje djelatnika. Radi se u posebnim uvjetima, u biozaštitnoj komori u posebno propisanoj zaštitnoj opremi. Tijekom trajanja epidemije posebni napor u uloženi su i u edukaciju osoblja prilikom uzimanja uzoraka kao i u koordinaciju cjelokupnog rada, uz sve aktivnosti vezane uz distribuciju i organizaciju cijepljenja kao najboljeg rješenja pandemije bolesti COVID-19.

Epidemija bolesti COVID-19 na otoku Rabu

Najveća pandemija neke zarazne bolesti u posljednjem stoljeću nije zaobišla ni naš otok Rab i utjecala je na aspekte života svakog pojedinca. Podsjetila nas je na činjenicu da su zarazne bolesti jedna od najznačajnijih javnozdravstvenih prijetnji. U zajedničkoj suradnji i koordinaciji sa svim sudionicima zajednice, Stožeri CZ Grada Raba i Općine Lopar u postojecem sastavu kontinuirano i aktivno djeluju na mjerama propisanim u vezi funkciranja života i rada građana, ustanova i gospodarskih subjekata u uvjetima pandemije bolesti COVID-19. Ponosni smo na međusobno povjerenje i zajedničku koordinaciju svih sudionika koji su sav ovaj period svakodnevno učinkovito radili dajući svoje vrijeme za zajednički cilj - smanjivanje posljedica bolesti. Zahvalni smo svim građanima na disciplini i odgovornosti koju su pokazali u zajedničkoj borbi s epidemijom.

Velik javnozdravstveni doprinos u zajedničkom nastojanju suzbijanja epidemije bolesti COVID-19 aktivno i stručno pružaju djelatnici NZZJZ i rapske ispostave. Od 26. veljače 2020. g., s prvim oboljelim u Županiji, aktivno prate, evidentiraju i analiziraju kretanje bolesti te provode individualne i kolektivne protuepidemijske mjere izolacije zaraženih i samozolacije njihovih kontakata. Tijekom trajanja epidemije posebni napor su uloženi i u edukaciju djelatnika prilikom uzimanja uzoraka, koordinaciju cjelokupnog rada i transporta s otoka Raba do Mikrobiološkog odjela Zavoda u svrhu molekularne dijagnostike COVID-19 te je od travnja 2020. godine do siječnja 2021. godine uzorkovano je više od 3.000 briseva NF/OF na SARS-CoV-2 virus.

Upravo velik rizik tijekom turističke sezone predstavlja su izostanak sezonalnosti SARS-CoV-2 virusa tijekom ljeta, znatno popuštanje restriktivnih mjeru, vrijeme godišnjih odmora i ljetovanja, posjeti klubovima, dolazak turista, brojna privatna okupljanja kao što su svadbe, momačke i djevojačke večeri, proslave rođendana, krstitke i slična događanja koja su rezultirala ljetnim valom epidemije u Hrvatskoj, a tijekom kojeg je najveći broj potvrđenih oboljelih registriran u kolovozu. Intenzivna druženja i kontakti te pojačana mobilnost unutar Hrvatske, ali i ona prekogranična, omogućili su uspostavu transmisije virusa u zajednici zbog koje su epidemiolozi na terenu imali sve više problema stići obraditi brojne kontakte.

Unatoč svemu, važno je istaknuti da zajednički izuzetno kvalitetan rad potvrđuje i epidemiološki mirna situacija zabilježena tijekom turističke sezone, u ljetno

doba na otoku Rabu, bez registriranih novooboljelih od COVID-19 bolesti, gdje se suživot otočana i brojnih turista odvijao gotovo normalno i uz poštivanje svih epidemioloških mjera propisanih od strane HZJZ-a i resornih ministarstava. Izniman angažman djelatnika rapske ispostave NZZJZ, u zajedničkoj suradnji i koordinaciji sa svima, tijekom ljetne turističke sezone 2020. g. obuhvaćao je svakodnevno uzimanje uzoraka u svrhu testiranja bolesti COVID-19 bolest - s više od 80 osoba u danu, transport uzoraka, epidemiološke obrade pozitivnih i kontakata pozitivnih na virus SARS-CoV-2 te određivanje izolacija i samoizolacija istima uz aktivan nadzor. Stručna kontinuirana dostupnost djelatnika putem stalnih telefonskih konzultacija, unošenje podataka u zdravstveno - informatički sustav, provodilo se uz zajedničku suradnju i koordinaciju sa svima.

Sukladno epidemiološkoj situaciji, propisanim epidemiološkim mjerama i preporukama HZJZ-a i resornih ministarstava, sve preventivne javnozdravstvene aktivnosti obavljane su reorganizacijom djelatnika. I dalje se kontinuirano provode aktivnosti koje su se provodile prije epidemije: NZZJZ PGŽ, uz dostupnost zajednici, provodio je preventivne preglede, uzorkovanja humanog materijala, organizacije tečajeva higijenskog minimuma, uzimanje i transportiranje uzoraka hrane, vode za piće, morske, bazenske i otpadne vode, provođenje detekcije legionele u sustavima hlađenja i nadzora nad minimalno potrebnim preventivnim mjerama protiv pojave legionarske bolesti, provođenje stručnog nadzora nad provedbom mjera dezinfekcije i deratizacije na području otoka Raba, implementiranje HACCP sustava u objekte koji posluju s hranom u svrhu zdravstvene sigurnosti.

Intenzivan zajednički rad na suzbijanju i sprječavanju širenja COVID-19 bolesti uslijedio je u novom valu epidemije koji se javio u listopadu 2020. godine. Svjesni da će se početkom školske godine i dolaskom jeseni epidemiološka situacija još više pogoršati, u više navrata su upozoravali na potrebu hitnog osiguravanja dodatnih kapaciteta. Dolaskom listopada (tjedni 41 - 44) intenzivirale su se i aktivnosti na visokim školama i fakultetima pa je u navedenom razdoblju udio novopozitivnih bio najveći upravo u toj dobnoj skupini, a Hrvatska je imale tijekom listopada i studenog kontinuirano uzlaznu epidemiološku krivulju kretanja 14-dnevne kumulativne incidencije novopozitivnih.

Djelatnici Ispostave Rab

Pogoršanjem epidemiološke situacije u Hrvatskoj i na otoku Rabu, prve novooboljele od COVID-19 registrirali smo od 5. listopada. U studenom raste broj novooboljelih kada je registrirano i 58 novooboljelih tjedno i do 23. prosinca 2020. sveukupno ih je registrirano 183, a u tom periodu ozdravile su 163 osobe. Primjenom Odluke Nacionalnog stožera o provođenju strožih epidemioloških mjer na nacionalnoj razni od 28. studenog 2020., a tri dana kasnije i Odlukom o privremenoj zabrani i ograničavanja kretanja preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske, tijekom siječnja 2021. epidemiološka situacija postaje povoljnija i broj novooboljelih stalno pada te u posljednjem tjednu siječnja 2021. imamo ukupno sedam novooboljelih od COVID-19 na otoku Rabu.

Treba naglasiti da važan pokazatelj u procjeni uspješnosti kontroliranja epidemije nije samo stopa incidencije novooboljelih, nego i intenzitet testiranja i udio pozitivnih nalaza. Intenzivnim testiranjem aktivno se traži virus u zajednici s ciljem da se pronađe što je moguće veći broj zaraženih, da ih se izolira te da se utvrde njihovi bliski kontakti koji se stavlju u samoizolaciju – to je osnovni način potiskivanja virusa iz zajednice. Za razliku od ovog aktivnog pristupa suzbijanja i kontroliranja epidemije mitigacijskim mjerama (ograničavanje okupljanja, mobilnosti i dr.), građani „bježe“ od virusa u situaciji kada se virus toliko proširio da susret s njim mogu očekivati na jako puno mjesta i u različitim situacijama. U praksi se uvijek kombiniraju oba pristupa nastojeći postići optimalnu ravnotežu i kompromis. Promišljeni strateški pristup epidemiji je uspješna kombinacija testiranja, obrada kontakata i selektivne mitigacijske mjeru u zajednici. Jedan od važnih pokazatelja uspješne kontrole nad epidemijom je udio pozitivnih nalaza manji od 5%.

Na kraju, radi boljeg praćenja broja oboljelih i intenziteta epidemije, a time i procjene moguće opterećenosti zdravstvenog sustava u nadolazećim tjednima tijekom kojih se iz novooboljelih regrutira oko 10 % pacijenata za bolničko liječenje, treba podsjetiti da prema definiciji bolesti ECDC-a obveznoj prijavi podliježu svi vjerojatni i potvrđeni slučajevi COVID-19, pri čemu se za laboratorijsku potvrdu, osim PCR metode kao zlatnog standarda, također koriste i brzi antigenski testovi sukladno postojećim smjernicama HZJZ-a.

Također, od samog početka epidemiološka služba upozorava na potrebu uspostave dnevнog i tjednog praćenja oboljelih s teškim oblikom COVID-19 koji zahtijevaju hospitalizaciju i intenzivno liječenje (visoki protoci kisika, mehanička ventilacija, ECMO) u svrhu procjene i praćenja težine epidemije te pravovremene detekcije promjene obrasca u obolijevanju s obzirom na dob, težinu kliničke slike i komorbiditete.

Uspješnoj kontroli epidemije doprinosi početak cijepljenja protiv COVID-19 bolesti temeljem provedbenog Plana Ministarstva zdravstva. Istimemo kako se cijepljenje danas smatra najsnažnijim alatom za povratak normalnom životu.

Pregledi i edukacije za rano otkrivanje melanoma u Loparu u vrijeme pandemije COVID-19

Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ u suradnji s KBC-om Rijeka, a uz potporu Općine Lopar, kontinuirano provodi već petu godinu preventivni javnozdravstveni program pregleda i edukacija za rano otkrivanje melanoma. Program je prepoznat uz veliki interes i odaziv mještana Lopara te je dr. Gordan Lakoš, spec.dermatovenerolog, obavio pregledne madeža dermatoskopom uz individualne savjete s ciljem rane prevencije i otkrivanja promjena na madežima te ranog otkrivanje melanoma, a kako bi se omogućilo što uspješnije liječenje i povećale šanse za preživljavanjem. Nakon obavljenog pregleda i dermatoskopije, svi pacijenti su dobili zdravstveni savjet i pisani liječnički nalaz.

Analizom obrađenih podataka kod 13,6 % osoba nađeni su sumnjičivi madeži i upućeni su na uklanjanje istih, dok je njih 14,4 % upućeno na daljnju kontrolu madeža jednom godišnje, što ukazuje na dobre rezultate preventivnih pregleda i važnost kontinuiranosti i dostupnosti istih.

Veliki odaziv stanovnika Lopara na ovu preventivnu javnozdravstvenu akciju još jednom dokazuje potrebu i senzibilizaciju mještana za dostupnost i kontinuiranost ovakve preventivne javnozdravstvene skrbi. Svrha provedenog zdravstvenog prosvjećivanja je naglasiti opasnosti nepromišljenog izlaganja suncu, ukazati na štetne posljedice UV-zraka na zdravlje, pravilne načine zaštite od UV - zraka i važnost redovitog samopregleda madeža.

Pravilno rukovanje namirnicama

Zdravstveno ispravnom hranom smatra se hrana prihvatljiva za konzumaciju, bez štetnih tvari u količinama koje bi akutno ili kronično mogle ugroziti ljudsko zdravlje. Kriteriji zdravstvene ispravnosti hrane ovise o vrsti hrane i sastojaka, rizicima koje nosi okoliš, uporabi agrotehničkih mjera, skladištenju, tehnologiji proizvodnje, čuvanju prije i nakon isporuke kupcu i postupanju u domaćinstvu.

Crijevne zarazne bolesti su najčešće zarazne bolesti u svijetu. Zajednička im je karakteristika da se prenose oralnim putem. Uzročnici crijevnih zaraznih bolesti su brojni, no možemo ih podijeliti na bakterije, virusi i, rijedje, parazite. Izvor zaraze je inficirani čovjek – bolesnik ili klicoноша, a crijevne zarazne bolesti šire se kontaktom, u prvom redu prljavim rukama, zatim zagađenom hranom i vodom. Uzročnici se iz ljudske stolice mogu na razne načine prenijeti na hranu ili vodu, a najvažniju ulogu u prijenosu imaju zagađene ruke čovjeka ili zagađen radni pribor zbog čega se crijevne zarazne bolesti zovu i bolesti prljavih ruku.

Zbog povećane higijene i kontrole životne okoline i hrane, u razvijenim zemljama svijeta je način prijenosa prljavim rukama danas rijedi; veću ulogu u prijenosu crijevnih zaraza imaju namirnice, osobito životinjskog podrijetla poput mesa, jaja i njihovih prerađevina. Klinički se manifestiraju proljevom, povraćanjem, povišenom temperaturom i bolovima u trbuhi.

Iako se često čini da opasnost dolazi izvana, nedvojbeno je da su kućanstva najčešće mjesto izlaganja patogenu. U Hrvatskoj je primjerice tijekom 2016. godine prijavljeno 23.354 slučajeva oboljenja uzrokovanih nepravilnim rukovanjem hrana. Prema Izvješću EU o trendovima i izvorima zoonoza, uzročnicima zoonoza i epidemija bolesti koje se prenose hrana, u 2015. godini salmonela u jajima najčešći je uzročnik bolesti / zaraza uzrokovanih hrana. Stoga, posebnu pažnju treba posvetiti pripremi i pravilnom rukovanju hrana.

Izgled, miris i okus hrane mogu biti pokazatelji je li hrana koju konzumiramo sigurna ili nije. Međutim, hrana koja dobro izgleda i nema čudan miris ili okus, ne mora nužno biti sigurna za konzumaciju jer, ako nije pravilno čuvana i obrađena, može biti štetna po zdravlje. To je posebno izraženo ljeti kada je hrana zbog visokih temperatura podložnja kvarenju. Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatska agencija za hranu krenuli su s medijskom kampanjom kojoj je cilj informirati građane o pravilnom postupanju s hrana, kako bi se što bolje zaštitali od bolesti porijeklom iz hrane.

O FILOZOFIJA = Operi + Odvoji + Obradi + Ohladi

1. **OPERI** - održavajte čistoću ruku, radnih površina, kuhinjskog pribora
 - Perite ruke sapunom i topлом vodom prije kontakta s hranom i često tijekom pripreme hrane, pogotovo nakon rukovanja sa sirovim mesom te neopranim voćem i povrćem.
 - Perite i održavajte higijenu svih površina, pribora i posuđa kojim se koristite prilikom pripreme hrane.
 - Temeljito perite voće i povrće, posebno ako se jede sirovo.

ZAŠTO? Iako većina mikroorganizama ne uzrokuje bolesti, opasni mikroorganizmi se često mogu naći u tlu, vodi, životinjama i ljudima. Ovi mikroorganizmi mogu se naći na rukama, krpama za brisanje i kuhinjskom priboru, posebno na daskama za rezanje namirnica i mogu se prenijeti na hranu čak i najmanjim dodicom te uzrokovati bolesti koje se prenose hrana. Uz mikroorganizme, ostaci pesticida samo su neke od opasnosti koje se mogu u velikoj mjeri otkloniti temeljitim pranjem voća i povrća.

2. **ODVOJI** - odvojite sirovu od termički obrađene hrane, također sirovo meso od hrane koja se neće termički obrađivati.
 - Odvojite sirovo meso, perad, ribu i plodove mora od ostale hrane.
 - Upotrebljavajte posebne daske i pribor za rezanje sirovog mesa i povrća te sirove i termički obrađene hrane.
 - Čuvajte hranu zatvorenu u posebnim posudama kako bi izbjegli međusobni dodir sirove i termički obrađene hrane.

ZAŠTO? Sirova hrana, a posebno meso peradi, riba i morski plodovi, mogu sadržavati opasne mikroorganizme koji se mogu prenijeti na druge namirnice tijekom pripreme i čuvanja hrane. Ti mikroorganizmi će se termičkom obradom mesa uništiti, ali preko daski i pribora za rezanje kontaminirat će drugu hranu koja se termički ne obrađuje, kao što je npr. povrće.

3. **OBRADI** - hranu uvijek temeljito termički obradite
 - Hranu temeljito skuhajte ili ispecite, a posebno meso peradi, jaja te ribu i morske plodove.
 - Ostatke juha, variva, gulaša i sličnih jela podgrijavajte dok ne proključaju, kako bi postigli dovoljno visoku temperaturu

ZAŠTO? Temeljito kuhanje i pečenje uništava gotovo sve opasne mikroorganizme. Istraživanja su pokazala da termička obrada namirnica pri 70 °C može pomoći da hrana bude sigurna za konzumaciju. Posebna pažnja potrebna je kod pojedinih namirnica poput mljevenog mesa, kosanog i rolanog pečenja, velikih komada mesa i cijele peradi.

4. **OHLADI** - čuvajte hranu na sigurnim temperaturama
 - Ne ostavljajte kuhanu ili pečenu hranu na sobnoj temperaturi dulje od 2 sata.
 - Nakon konzumiranja, spremite u hladnjak svu termički obrađenu i lako pokvarljivu hranu (na temperaturi ispod 2 - 8 °C)
 - Ne pohranjujte hranu predugo, čak ni u hladnjaku. Ostatke hrane konzumirajte u roku od 2 dana.
 - Ne odmrzavajte smrznutu hranu na sobnoj temperaturi.

ZAŠTO? Mikroorganizmi se mogu brzo umnožavati ukoliko se hrana drži na sobnoj temperaturi. Držanjem hrane na temperaturi ispod 5 °C ili iznad 60 °C, usporava se ili zaustavlja rast mikroorganizama. Neki opasni mikroorganizmi mogu se razvijati i na temperaturi ispod 5 °C.

FOTOREPORTAŽA

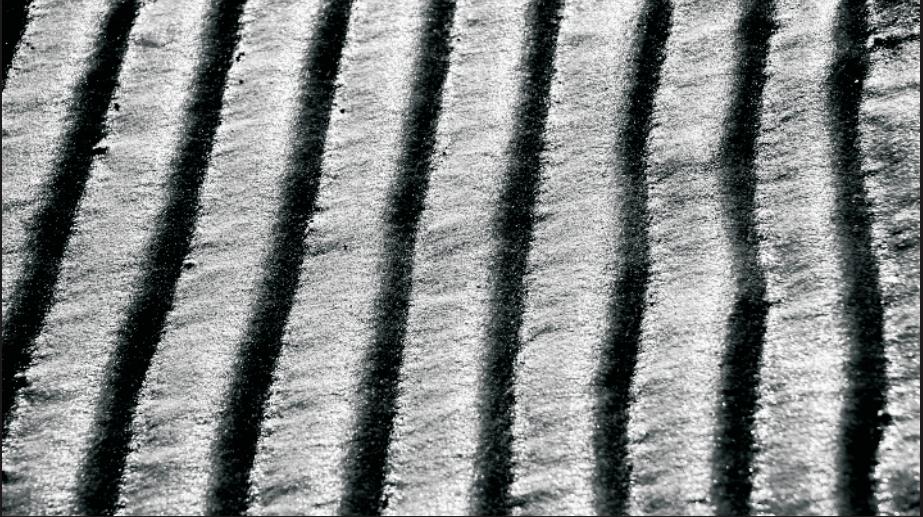
Fotografije polaznika radionica *Svijet u bojama*

A. Matahlija

A. Pahljina

D. Matahlija

FOTOREPORTAŽA

I. Andreškić

I. Makaus

J. Holjar Tomulić

J. Zekić

FOTOREPORTAŽA

L. Perčinić

M. Kordić

M. Travaš

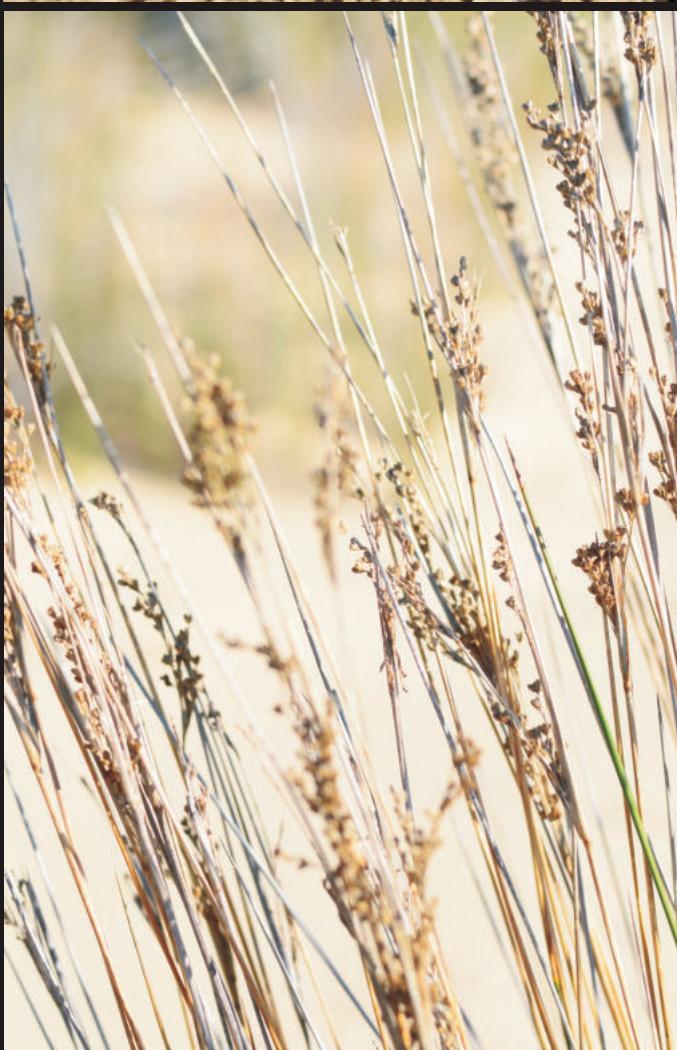

T. Ivče

FOTOREPORTAŽA

T. Kavran

U. Paparić

V. Guslov

V. Mišić

Ulazak u novo desetljeće obilježila je pandemija bolesti COVID-19 koja se odrazila na sva područja života pa tako i na kulturni i turistički sektor. Zbog epidemioloških mjera sprečavanja širenja bolesti, sve veće manifestacije i događanja u 2020. g. nažalost su morala biti otkazana kao primjerice tradicionalna Smotra klape Posle kampanela, Loparska noć, Samba Paradise Festival, Eko – etno fest, MTB utrka 4 Islands. Unatoč tome, turobnu atmosferu nastojalo se odagnati manjim događanjima koja obogaćuju društveni i kulturni život uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera.

GLAZBOM KROZ GODINU

Glasovirom za srce i dušu

Glasoviti pijanist Vitomir Ivanjek 28. srpnja po 11. je put stao pred loparsku publiku koja je sat i pol uživala u programu Glasovirom za srce i dušu. Iako već mnogo puta slušan pred župnom crkvom sv. Ivana Krstitelja, Ivanjek ne prestaje oduševljavati zanimljivim odabirom skladbi, vrhunskom izvedbom i interpretacijom te kombinacijom klasične i popularne glazbe. Tako je bilo i ovog ljeta te ga je brojna publika nagradila višestrukim gromoglasnim aplauzima. Gostovanje u Loparu organizirao je Centar za kulturu Lopar uz potporu Općine Lopar i Ministarstva kulture i medija RH.

Uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera, Ivanjekovim nastupom otvorena je koncertna sezona

Glazba Istre i Primorja u jazz obradama

Pred loparskom župnom crkvom kvartet Damjans 12. kolovoza predstavio je svoj projekt GIIPUJA – Glazba Istre i Primorja u jazz obradama. Cijenjeni glazbenici Damjan Grbac (kontrabas), Tonči Grabušić (bubnjevi, udaraljke), Marko First (sopele, violina, mih, okarina) i Aldo Foško (klarinjet, bas klarinet) originalnim spojem hrvatske tradicijske glazbe i elemenata jazza oduševili su prisutne. Koncert je organizirao Centar za kulturu Lopar uz potporu Ministarstva kulture i medija RH i Općine Lopar.

Kvartet Damjans oduševio je loparsku publiku

Glazba Istre i Primorja u jazz obradama autorski je projekt glazbenika Damjana Grca

Vrhunski „two hands tapping“

Nakon cijelodnevne neizvjesnosti zbog nestabilnog vremena, pod krošnjama Kapića 18. kolovoza publici se predstavio vrhunski Trio Darka Jurkovića Charlieja. Ovaj nagrađivani gitarist od samog početka koncerta prisutne je oduševio vrhunskom tehnikom „two hands tapping“ sviranja i solažma na dvjema gitarama po čemu je nadaleko poznat. Nakon toga na pozornici su mu se pridružili Zvonimir Šestak za kontrabasom i Adriano Bernobić za bubnjevima te je uslijedio niz Charlijevih autorskih skladbi i jazz standarda. Park Kapić ponovno se pokazao idealnim ambijentom te je publika zaista uživala u ovoj jazz poslastici. Gostovanje u Loparu organizirao je Centar za kulturu Lopar uz potporu Ministarstva kulture i medija RH i Općine Lopar.

Charlie, jedan od naših najboljih jazz gitarista, publiku je oduševio virtuoznom izvedbom vlastitih skladbi na dvije gitare

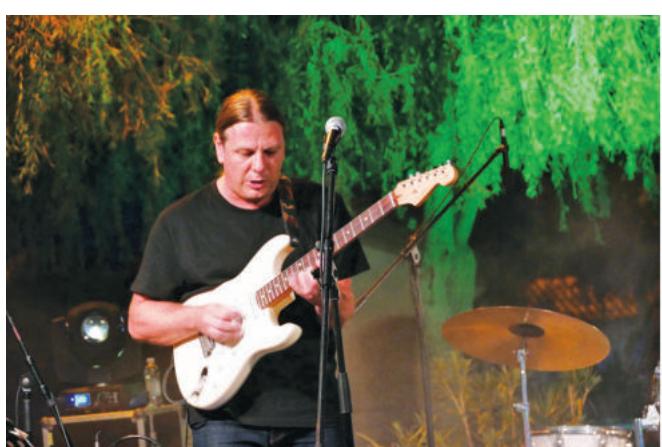

Uz Darka Jurkovića, u formi trija na pozornici su mu se pridružili vrhunski glazbenici Zvonimir Šestak i Adriano Bernobić

Predstavljen album Out of the Shadow B. Mičetića

Jazz gitarist Bruno Mičetić, otočnoj publici znan kao utemeljitelj i voditelj Rab jazz festivala, 23. kolovoza sa svojim kvintetom prvi put nastupio u Loparu. Uz sjajne glazbenike Dadu Marinkovića (bubnjevi), Bojana Skočilića (el. bas), Joea Kaplowitza (klavijatura) i Vojkana Jocića (t. sksofon), Mičetić se predstavio skladbama s posljednjeg albuma Out of the Shadow koji karakterizira fusion, dok tradicionalni jazz zvuk ostavlja u drugom planu. Koncert je organizirao Centar za kulturu Lopar uz potporu Ministarstva kulture i medija RH te Općine Lopar.

Bruno Mičetić loparskoj publici predstavio se u pratnji sjajnih glazbenika Dade Marinkovića, Bojana Skočilića, Joea Kaplowitza i Vojkana Jocića

KAZALIŠTE ZA SVE

Teatar Gavran komedijom Pivo zabavio publiku

Kulturno ljeto Centar za kulturu Lopar otvorio je 4. srpnja komedijom Pivo u izvedbi Teatra Gravran pod krošnjama Kapića. Kroz odnos oca i sina koje su utjelovili glumci Zlatko Ožbolt i Jakov Gavran, nizom komičnih scena prikazani su razni stereotipi i mačistički mitovi u kontekstu generacijskog sraza. Predstava je organizirana uz potporu Općine Lopar i Ministarstva kulture i medija RH.

Nakon *lockdowna*, toliko potreban smijeh loparskoj publici priušto je Teatar Gavran

Gostovanje Sretne kućice

15. srpnja na školskom igralištu u Loparu izvedena je kazališna predstava za najmlađe Sretne kućice. Radi se o novoj predstavi Gradskog kazališta lutaka Rijeka koja je nastala u sklopu PP Dječja kuća – Rijeka 2020 – EPK. Predstava u režiji Morane Dolenc na kazališne daske postavljena je prema istoimenoj nagrađivanoj slikovnici, a tematizira intrigantnu i istinitu priču o osnivanju male knjižnice u selu Kuti u Gorskem kotaru davne 1936. godine. U vještjoj izvedbi glumca Zaltka Vicića ovom se predstavom mlađoj publici nastojala prenijeti pouka o važnosti knjiga i čitanja. Gostovanje je organizirao Centar za kulturu Lopar uz potporu Općine Lopar i Ministarstva kulture i medija RH.

Riječki glumac Zlatko Vicić mališanima je prenio pouku o važnosti čitanja

LIKOVNO-KREATIVNI PROGRAMI

Fotografija ponovno okupila kreativce cijelog otoka

Uz teorijski dio, na fotoradionicama polaznici stječu mnoga terenske prakse popraćene ugodnim druženjem

Od 29. listopada do 2. studenog u Loparu je treću godinu zaredom organiziran ciklus fotoradionica *Svijet u bojama* pod vodstvom iskusne novinarke – fotoreporterke Sanje Grgić Ćurić te Nikole Ćurića iz Foto Hrvatske. Nakon uvodnog teorijskog dijela o fotografiji, petnaest polaznika dan za danom neumorno je fotografiralo slijedeći upute voditeljice i ispunjavajući zadatke koje je pred njih postavila.

Posljednjeg dana fotoradionica u predvorju Općine Lopar postavljena je izložba najboljih fotografija polaznika koja je iz epidemioloških razloga otvorena bez prisustva publike. Radnim danom izložbu je bilo moguće pogledati do kraja 2020. godine.

Fotoradionice je organizirao Centar za kulturu Lopar uz potporu Primorsko-goranske županije i Općine Lopar.

Otvorenje izložbe *Svijet u bojama*

Opuštena druženja djece i roditelja na Kreativnim piknicima

Tijekom 2020. godine Centar za kulturu Lopar, uz potporu Primorsko-goranske županije i Općine Lopar, nastavio je s aktivnostima usmjerenima poticanju čitalačkih navika i pridonošenju stvaranju afirmativnog odnosa prema književnosti od najranije dobi. U sklopu projekta *Mala čitaonica* i tzv. *Kreativnih piknika*, pod krošnjama Kapića, odgajateljice Andrea Deželjin i Magdalena Matahlija pripovijedanjem priča i drugim pomno pripremljenim aktivnostima najmlađima su nastojale približiti pisani riječ i povesti ih u svijet maštovanja.

Mala čitaonica popraćena je raznim aktivnostima u sklopu Kreativnih piknika

KULTURNO – ZABAVNE MANIFESTACIJE

Mesopust – posljednji opušteni provod

Na Dječoj karnevalskoj povorci u Rijeci moguće je vidjeti ženske inačice loparskih maškara koje su kroz vrijeme nažalost zaboravljene

Prošlogodišnji Karneval posljednja je manifestacija održanja prije proglašenja pandemije i nastupanja mjera kojima su okupljanja na razne načine ograničena ili onemogućena. Kako to i običava, program je imao onu tradicionalnu stoljetnu komponentu specifičnu samo za Lopar, ali i onu suvremenu.

Tijekom veljače tako su za predškolsku i školsku djecu organizirane maškarane zabave u prostoru DVD-a Lopar, dok su si odrasli mogli dati oduška na maškaranim zabavama u caffe baru Delicato. Školska i predškolska djece Luli Peguli presudila su 21. veljače, a nakon toga svoje su maske pokazali sumještanima za vrijeme šarene i vesele povorke kroz mjesto.

Loparani su iznimno ponosni na svoje tradicijske maškare te su ih prezentirali tisućama gledatelja na Dječoj karnevalskoj povorci u Rijeci te na Međunarodnom riječkom karnevalu koji su održani 8. i 23. veljače.

No, zasigurno jedinstven i najvrjedniji segment loparskih poklada onaj je koji se već stotinama godina održava u mjestu uoči i na sam Mesopust. Na tzv. Feštu, odnosno nedjelju prije Mesopusta, mali loparski maškari su, kako i priliči tradiciji, obilazili kućanstva. Večer uoči Mesopusta veliki maškari na Melu i Mućelu podigli su svoje zastave te se sljedećeg jutra odatile, kao i njihovi preci generacijama unazad, uputili u svoj stoljetni ophod po mjestu. Nakon napornog dana, za maškare i sve mještane u šatoru na školskom igralištu organizirana je velika fešta uz grupu Trio Sandy i Bosutske bećare.

Loparski maškari na početku svoj stoljetnog ophoda

Nakon tradicionalnog ophoda po kućanstvima, loparske maškare do dugo u noć zabavljali su Bosutski bećari

Božica Lada zasjela na tron 9. Festivala skulpture u pijesku

U nešto kasnijem od uobičajenog termina, od 11. do 14. kolovoza 2020., koristeći isključivo mehani pijesak s plaže (mel) i vodu, studenti akademija likovnih umjetnosti te pretežno akademski kipari, nadmetali su se umijećem oblikovanja pijeska. Tijekom nekoliko dana mukotrpнog rada na suncu i vrućini, hrpe teške po nekoliko desetaka tona, preobličene su u impresivne pješčane skulpture mitskih bića.

Paralelno izradi skulptura, odvijalo se i natjecanje za najbolju fotografiju na temu pijeska te su posljednjeg dana Festivala, 14. kolovoza, proglašeni pobjednici u obje kategorije.

Drugonagrađena skulptura Meduza, autora Maksimilijana Vučinovića

Trećenagrađena skulptura Kornjače, autorica Medarde Pack i Ive Mihanović

Pobjednička fotografija Marije Kordić

VРЕМЕПЛОВ ДОГАЂАЊА

Sudionici 9. Festivala skulpture u pijesku kraj pobjedničke skulpture Božice Lade, autora Valerije Jakuš i Petra Popijača

U kategoriji najboljih skulptura na tron je zasjela Božica Lada Valerije Jakuš i Petra Popijača, na drugom mjestu bila je Meduza Maksimilijana Vučinovića, dok je treće mjesto pripalo Kornjači Medarde Pack i Ive Mihanović. Najboljom fotografijom ocijenjena je ona Marije Kordić, a drugo i treće mjesto pripali su Draženu Kaspreku i Kristoforu Guliću.

Članovima žirija, koje su uz stručnjake činili i kupači s plaže, nije pripala nimalo jednostavna uloga budući da su sve skulpture zaista bile impresivne i svaka posebna na svoj način. Uz Božicu Ladu, Meduzu i Kornjaču, moglo se vidjeti i Feniksa, Zmaja, Vatrenjake, Kerbera i Stršljena.

Posebnost ovog Festivala u tome je što se ne koriste nikakve primjese (glina, kemikalije i sl.) kako bi se pijesak lakše oblikovalo te kako bi skulpture dulje trajale. Čar je upravo u tome da traju dan – dva te je, kako bismo ih doživjeli na pravi način, potrebno naći se na Rajsкоj plaži u njegovoj završnici. Stotine fotografija koje se šire putem medija i društvenih mreža također oduševljavaju, no samo u određenoj mjeri mogu uistinu dočarati impresivnost tih krhkih pješčanih skulptura.

Festival skulpture u pijesku organiziraju TZ Općine Lopar i Centar za kulturu Lopar uz potporu Općine Lopar te umjetničko vodstvo akademske kiparice Paule Banić.

Rajska plaža u vrijeme trajanja 9. Festivala skulpture u pijesku

Nakon opsežnih dvogodišnjih priprema, javnosti je predstavljen velik kulturno – turistički projekt Rab Archaeological Traces

Nakon gotovo dvije godine opsežnih priprema i velikog rada desetaka suradnika različita profila, 4. lipnja 2020. g. press konferencijom u Delta Labu u Rijeci javnosti je predstavljena prva faza projekta Rab Archaeological Traces u sklopu kojega je prezentirano više od 30 arheoloških, sakralnih i etnografski značajnih lokaliteta ili područja na otoku Rabu. Povezani su trima poučnim stazama ukupne duljine oko 40 km koje prolaze kroz Lopar – staze Epario i Frux, Supetarsku Dragu – staza Frux i Kampor – staza Capo Fronte.

Predstavljanje 1. faze projekta Rab Archaeological Traces putem press konferencije u Rijeci

U sljedećoj fazi, koja je zbog nepovoljne epidemiološke situacije javnosti predstavljena online 30. studenog, izrađena je interaktivna mobilna aplikacija koja se može koristiti kako svojevrsni vodič poučnim stazama ili kao pomoći turističkim, bike i planinskim vodičima.

Projekt Rab Archaeological Traces iniciran je u sklopu PP 27 susjedstava – Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture, a javnosti su ga predstavili Tonka Kavran iz Centra za kulturu Lopar (voditeljica projekta), Katarina Ribarić iz Pučkog otvorenog učilišta Rab i Luka Perčinić iz Turističke zajednice Grada Raba (članovi projektnog tima), predstavnica tvrtke PokloniMe Kata Barišić, načelnik Općine Lopar Josip Borić te njegov zamjenik Dominik Paparić, gradonačelnik Grada Raba Nikola Grgurić i njegov zamjenik Denis Deželjin, rukovoditeljica kulturnog programa Rijeke 2020 Emin Višnić, pročelnik Odjela za kulturu Grada Rijeke Ivan Šarar te pročelnica županijskog Upravnog odjela za kulturu, sport i tehničku kulturu Sonja Šišić.

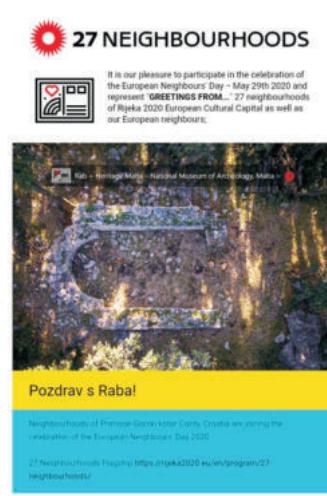

Uručenje vremenske kapsule s porukama za budućnost Susjedstvu Turnić - Mlaka u sklopu PP 27 susjedstava

Online predstavljanje mobilne aplikacije Rab Archaeological Traces

Predstavljanja projekta prvotno su bila zamišljena na terenu, odnosno na poučnim stazama, putem sportsko – rekreativnih i edukativnih aktivnosti za različite uzraste, primjerice kroz Festival susjedstava i Dnevne boravke u prirodi, no s obzirom na epidemiološku situaciju to nažalost u nije bilo moguće. Isto tako, otkazan je i tečaj za turističke, bike i planinske vodiče te se nadamo da će u 2021. g. okolnosti biti povoljnije za njihovu realizaciju.

Slanjem virtualnih razglednica na adrese različitih europskih institucija 29. svibnja 2020. obilježen je Europski dan susjeda

Mala Gospa

Proslava Male Gospe jedna je od najvećih vjerskih svečanosti u okolini te stotine ljudi iz svih mjesta na otoku, pa i čitavog podvelebitskog kraja, tom prilikom posjećuju Lopar. No, uz svete mise, ova se proslava manifestira nizom društvenih događanja i aktivnosti koje se obično odvijaju danima. Mala Gospa je i povod druženja, posjeta rodbini i prijateljima te vjerojatno najveće otočne fešte pa ne čudi stoga da je upravo ovaj blagdan proglašen i Danom Općine Lopar. Unatoč izostanku većine sadržaja na koje smo navikli, Loparani su ovaj blagdan u 2020. g. proslavili na dostojanstven način – svetim misama u crkvi Rođenja Marijina, polaganjem vijenaca na Mjesnom groblju te Svečanom sjednicom Općinskog vijeća povodom Dana Općine kojoj su, uz pridržavanje epidemioloških mjera, prisustvovali mnogi uvaženi uzvanici.

Načelnik Josip Borić na Svečanoj sjednici OV-a povodom Dana Općine

SPORTSKE MANIFESTACIJE

Izvor: Hrvoje Hodak, portal Rab danas

Unatoč jugu i kiši, održano 14. izdanje Rab Island Traila - najdugovječnije otočne utrke iz Trekking lige Hrvatske

Unatoč jakom jugu i povremenoj kiši, 400 prijavljenih trkača, razvrstano u tri muške i tri ženske kategorije, prelazeći preko čudesnih geoloških oblika uz robinzonske plaže loparskog poluotoka do Premužićeve staze na području Fruge, osim u trčanju, moglo je uživati u prekrasnom krajoliku i pogledima koji oduzimaju dah.

Zbog zahtjevnosti logistike, sve kategorije imale su i start i cilj u Loparu. Organizatori su se pobrinuli da se poštuju sve epidemiološke mjere pa su se tako prijave i proglašenje pobjednika odvijali na otvorenome, start za svaku kategoriju održan je zasebno, a nakon proglašenja pobjednika nije bilo uobičajenog završnog partyja.

Domaćinima je također bilo važno da se poštuju sve epidemiološke mjere, da se svi sudionici osjećaju ugodno i sigurno te da se tradicija utrke Rab Island Trail ne prekida. Lopar i Rab opredijelili su se za razvoj destinacije u smjeru outdoor turizma, a Rab Island Trail svakako je važan segment u toj ponudi.

U 2020. godini Rab Island Trail održan je 3. listopada u organizaciji Trekking lige Hrvatske i TZ Općine Lopar.

Iako se utrka trči cijelim otokom, iz logističkih razloga start i cilj 14. Rab Island Traila bili su u Loparu

Rab Island Trail najdugovječnija je i najuspješnija manifestacija ovog tipa koja svake godine okuplja stotine sudionika

VREMEPOV DOGAĐANJA

EKO – AKCIJE

Piše: Marin Mušćo, TZ Općine Lopar

Umjesto tradicionalne eko-akcije Neka školji budu bolji, održana Zeleno-plava čistka Sorinj 2020.

TZ Općine Lopar u suradnji sa Crvenim križem Rab, KTD-om Lopar Vrutak i Općinom Lopar u 2020. g. organizirala je ekološku akciju pod nazivom Zeleno-plava čistka Sorinj 2020., koja je održana 10. listopada.

Čistilo se područje uz cestu od Radne zone Sorinj do predjela poslije deponija Sorinj, s naglaskom na sakupljanje PVC vrećica koje je vjetar raznio po okolnom drveću! Ove godine nije održana tradicionalna akcija Neka školji budu bolji, a na ovom potezu nalazi se pješačka i biciklistička staza do rta Sorinj i crkvice sv. Nikole pa se eko - akcija baš na ovom području činila najsvrsishodnjom. U akciju su se uključili Lopar Vrutak d.o.o., Hrvatske šume – Šumarija Rab, UVDR Lopar, MK Rab, DVD Lopar, KUD San Marino, Pučki pjevači, Udruga ovčara, Lučka uprava Rab... Skupljeno je oko 200 vreća uglavnom PVC otpada, ali i 20-ak m³ ostalog, uglavnom kućnog otpada.

Nakon uspješne akcije, za sve sudionike je organiziran ručak i druženje u prostorijama MK Rab, a Pučki pjevači svojim napjevima podigli su atmosferu. Hvala svima koji su sudjelovali jer zajedno možemo puno napraviti za naš okoliš i otok!

Hvalevrijednom akcijom Zeleno – plava čistka na Sorinju je sakupljeno 200 vreća uglavnom PVC otpada

ODJECI PRIJESTOLNICE KULTURE

PP 27 SUSJEDSTAVA

Piše: T. Kavran, voditeljica projekta

Rab Archaeological Traces / Arheološki tragovi otoka Raba - iskorak u valorizaciji i prezentaciji kulturne i prirodne baštine otoka

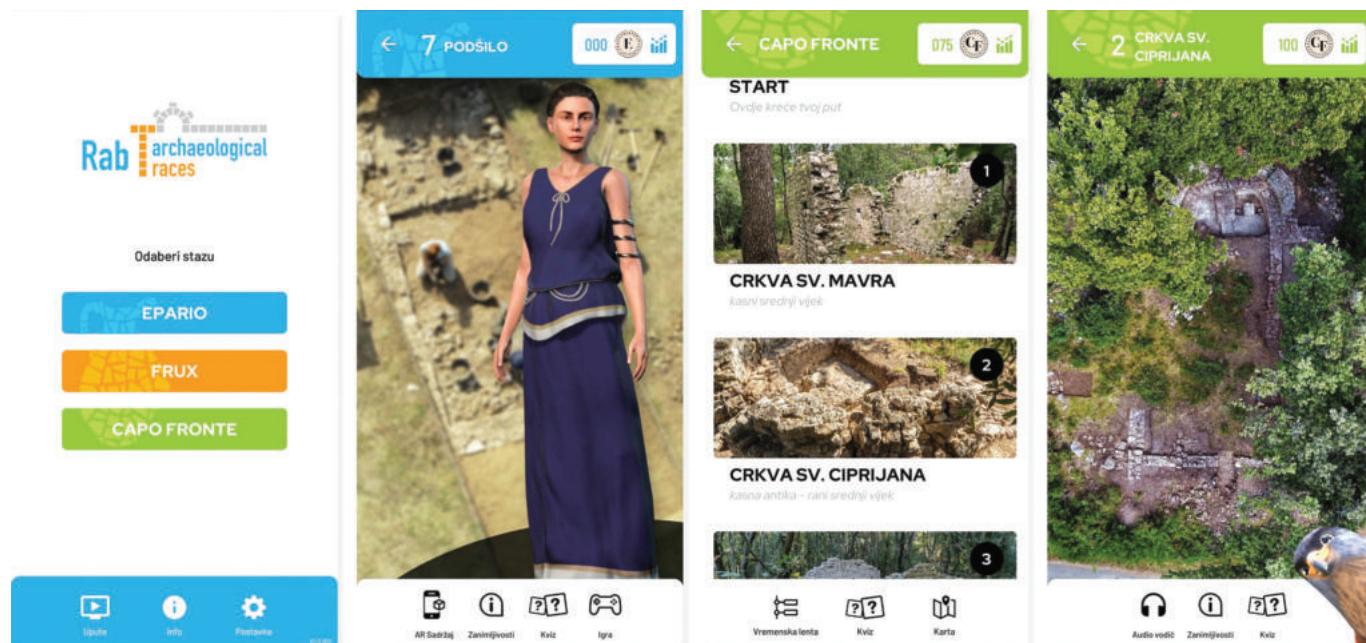

Muzej na otvorenome

Vođen idejom muzeja na otvorenome, projekt Rab Archaeological Traces iniciran je u sklopu PP 27 susjedstava – Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture. Njegovi nositelji su Centar za kulturu Lopar, Pučko otvoreno učilište Rab, Turistička zajednica Grada Raba i Turistička zajednica Općine Lopar, a provodi se u partnerstvu s Institutom za arheologiju, Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka, agencijom Heritage Malta te uz financijsku potporu Općine Lopar, Grada Raba i Rijeke 2020 d.o.o.

U netaknutim otočnim krajolicima projektom Rab Archaeological Traces prezentirana je vrijedna arheološka, sakralna i etnografska baština koja datira od prapovijesti pa do početka 20. st.

Lokaliteti su prezentirani na 34 interpretacijske točke povezane poučnim pješačkim i biciklističkim stazama ukupne duljine oko 40 km koje se protežu kroz Lopar (staze Epario i Frux), Supetarsku Dragu (staza Frux) i Kampor (staza Capo Fronte) te obuhvaćaju i zaštićene predjele krajolika – značajni krajobraz Lopar te posebni rezervat šumske vegetacije Dundo.

Uz informacije o lokalitetima i razne zanimljivosti, aplikacija nudi pregršt interaktivnih i zabavnih sadržaja

Tri poučne staze

Na osmišljavanju projekta počelo se raditi 2016. g. kada je dogovoreno da će se dvije otočne jedinice lokalne samouprave, odnosno institucije pod njihovom ingencijom, zajednički kandidirati na Javni poziv za uključivanje u program Rijeke 2020 – Europske prijestolnice kulture. Izvorna ideja projekta kroz vrijeme je značajno izmijenjena te su 2018. g. s koordinatorima PP 27 susjedstava usuglašene izmjene projektne dokumentacije i prionulo se konkretnoj realizaciji.

Tijekom proteklih dva godina detektirani su lokaliteti koji su većim dijelom ranije bili nepoznati i nezastupljeni u stručnoj i znanstvenoj literaturi te su u suradnji sa stručnim suradnicima, prvenstveno arheolozima Anom Konestrom i Rankom Starcem, stručno obrađeni, datirani, opisani, očišćeni od raslinja i fotografirani za potrebe prezentacije.

Zatim su trasirane i, tamo gdje je bilo potrebno, očišćene tri staze kojima su lokaliteti povezani. Većim dijelom radi se o starim putovima koje se ovim projektom željelo revitalizirati, a među kojima ističemo dionice Premužićeve staze kao remek – djelo suhozidnog graditeljstva.

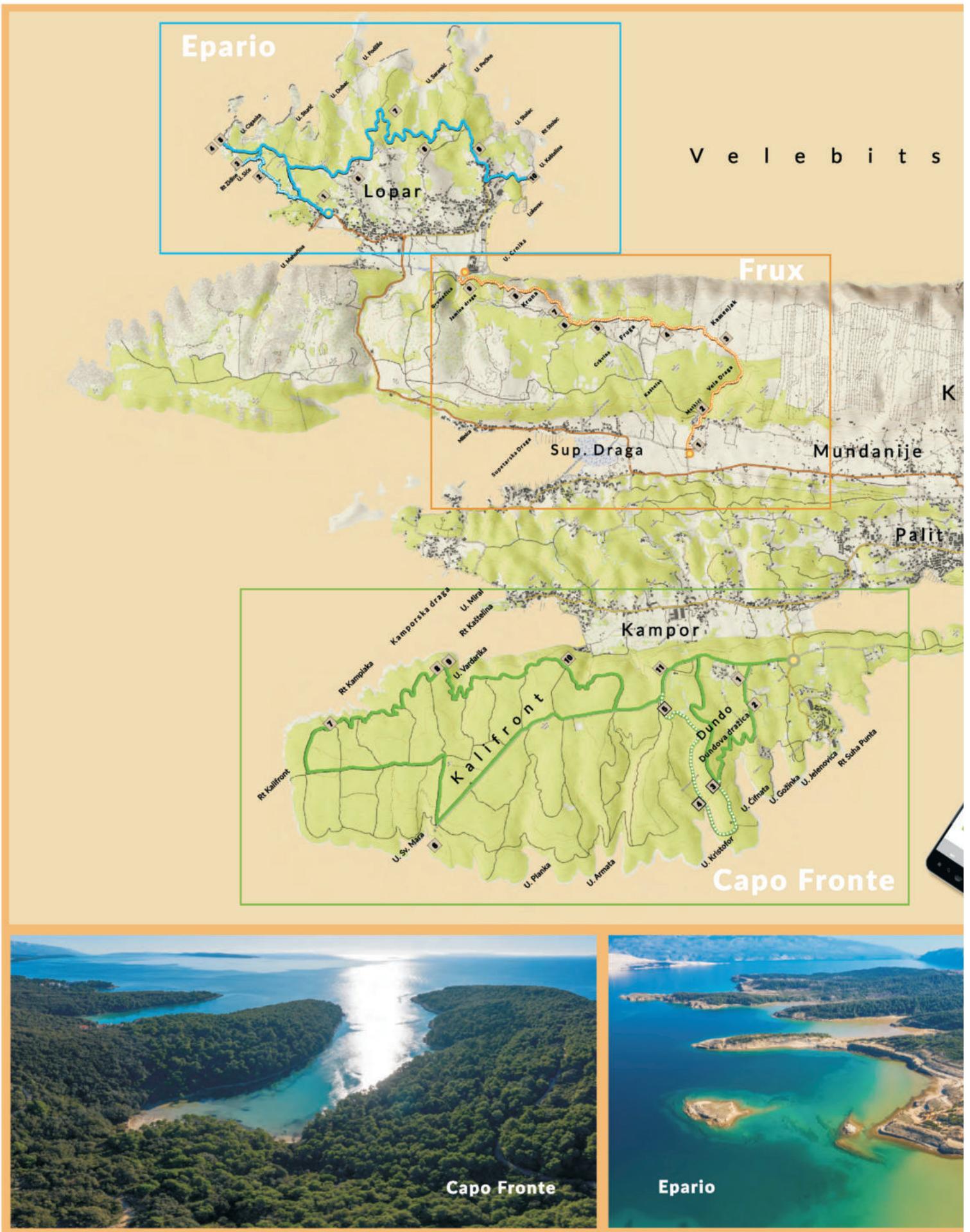
Na stazama je postavljeno oko 60 stupića s putokazima te 34 interpretacijske table koje su smještene *in situ* ili koje pak svojim položajem ukazuju na određeni lokalitet ili kulturološki značajan predio krajolika.

Razrađen je vizualni identitet projekta, izrađena je web stranica sa svim podatcima relevantnima za obilazak staza (duljina staza, vrijeme potrebno za obilazak pješice i biciklom, zahtjevnost, ukupni uspon,

podloge, opisi, link za preuzimanje mobilne aplikacije...), tiskana je karta poučnih staza koja se besplatno može nabaviti u uredima Turističkih zajednica u Loparu i Rabu te edukativna bojanka za djecu, a snimljen je i atraktivni promotivni video.

Uz web stranicu, u sklopu projekta tiskana je karta poučnih staza i edukativna bojanka za djecu te je snimljen atraktivni promotivni video

Nositelji:

Centar
za kulturu
Lopar

Rab
The happy island.

L-OPAR

Partneri:

s k i k a n a l

rab archaeological traces
www.rabarchaeologicaltraces.com

Mobilna aplikacija
Mobile Application

Prije korištenja aplikacije napuni bateriju uređaja!
Before you use the app, make sure your battery is charged!

Napomena: obilazak staze
na vlastitu odgovornost
Note: the trail is taken
on one's own responsibility

Partneri:

Pokrovitelji:

Virtualni vodič

Kao jedan od najzahtjevnijih segmenata projekta Rab Archaeological Traces, u posljednjoj fazi izrađena je interaktivna mobilna aplikacija kojoj je prethodio niz pripremnih aktivnosti koje su uključivale njezino osmišljavanje, detaljnu razradu, pisanje scenarija, izradu ilustracija, prikupljanje fotografija, arhivskih i drugih materijala, rješavanje autorskih odnosa... Zamišljena je kao svojevrsni vodič te su njome stvoreni preuvjeti kako za individualan, tako i za grupni obilazak poučnih staza i upoznavanje donedavno skrivenе kulturne baštine.

Uz nositelje, partnere i suradnike, obol ovom vrijednom projektu dale su i mnoge lokalne udruge i pojedinci kojima ovim putem upućujemo zahvalu, a njihov popis nalazi se na službenoj web stranici projekta.

Uz navigaciju i informacije o samim lokalitetima, aplikacija Rab Archaeological Traces pruža niz zanimljivosti, legendi i predaja vezanih za otok i život na otoku. Virtualni likovi koji pripovijedaju povjesne priče, audio vodiči, proširena stvarnost, učenje kroz igre i kvizove čine istraživanje otoka nezaboravnim.

Aplikacija funkcioniра *offline* te je namijenjena pješacima, biciklistima, planinarima i svim zaljubljenicima u prirodu i kulturnu baštinu. Ima ugradenu statistiku i sustav bodova te će najuspješniji korisnici biti i nagrađeni.

QR code za preuzimanje aplikacije

Održivi turizam

Iako je Rab Archaeological Traces javnosti predstavljen tek u drugoj polovici 2020. g., poludio je iznimian interes tiskanih i digitalnih medija, radijskih postaja, a u više navrata predstavljen je i na nacionalnoj televiziji. Projekt slijedi najsuvremenije trendove u turizmu koji se baziraju na objedinjavanju i digitalizaciji sadržaja o destinaciji te stvaranju preuvjeta za razne oblike rekreativne, prvenstveno cikloturizma, kao najbrže rastućeg trenda u svijetu.

No, unatoč značajnom poticaju rapskom turizmu u smjeru razvoja outdoor ponude i produljenja turističke sezone te prezentacije donedavno skrivenih prirodnih i kulturno – povjesnih znamenitosti na najsuvremeniji način, valja istaknuti i ostale aspekte ovog projekta koji su dugoročno i mnogo značajniji. To se odnosi na povezivanje znanstveno – istraživačkih ustanova koje se bave rapskom baštinom, objedinjavanje rezultata i spoznaja dosadašnjih istraživanja, valorizaciju lokaliteta te edukaciju lokalnog stanovništva koja je nužna kako bi se ta baština očuvala za buduće naraštaje.

Nadamo se da će se ovim i sličnim projektima dugoročno potaknuti interes i podignuti razina educiranosti stanovništva te, prvenstveno na lokalnoj razini, pridonijeti odgovornijem i održivijem upravljanju prirodnim i kulturnim resursima kako bi se smanjio broj devastacija te povećao broj istraživanja koja mogu stvoriti kvalitetne preuvjetne za odgovarajuću zaštitu u pravnom i fizičkom smislu, obnovu i rekonstrukciju kada je to moguće iz perspektive konzervatorske struke te, u konačnici, još kvalitetniju prezentaciju koja ponovno dovodi do boljih preuvjeta za edukaciju i kulturni te outdoor turizam. Drugim riječima, održivi turizam moguć je jedino uz kvalitetnu suradnju na svim razinama te odgovoran odnos prema nasljeđu.

Staza Epario dugačka je 10 km i proteže se uz obalu Lopara te će na njoj naići prvenstveno na ostatke koji ukazuju na intenzivno korištenje prostora u prapovijesnim razdobljima i antici

Staza Frux povezuje Lopar i Supetarsku Dragu, prolazi dionicom Premužićeve staze i dugačka je 6,5 km

Staza Capo Fronte prolazi kroz Dundovo i Kalifront te je dugačka 22,5 km

PP LUNGOMARE ART

Piše: Tonka Kavran, Centar za kulturu Lopar

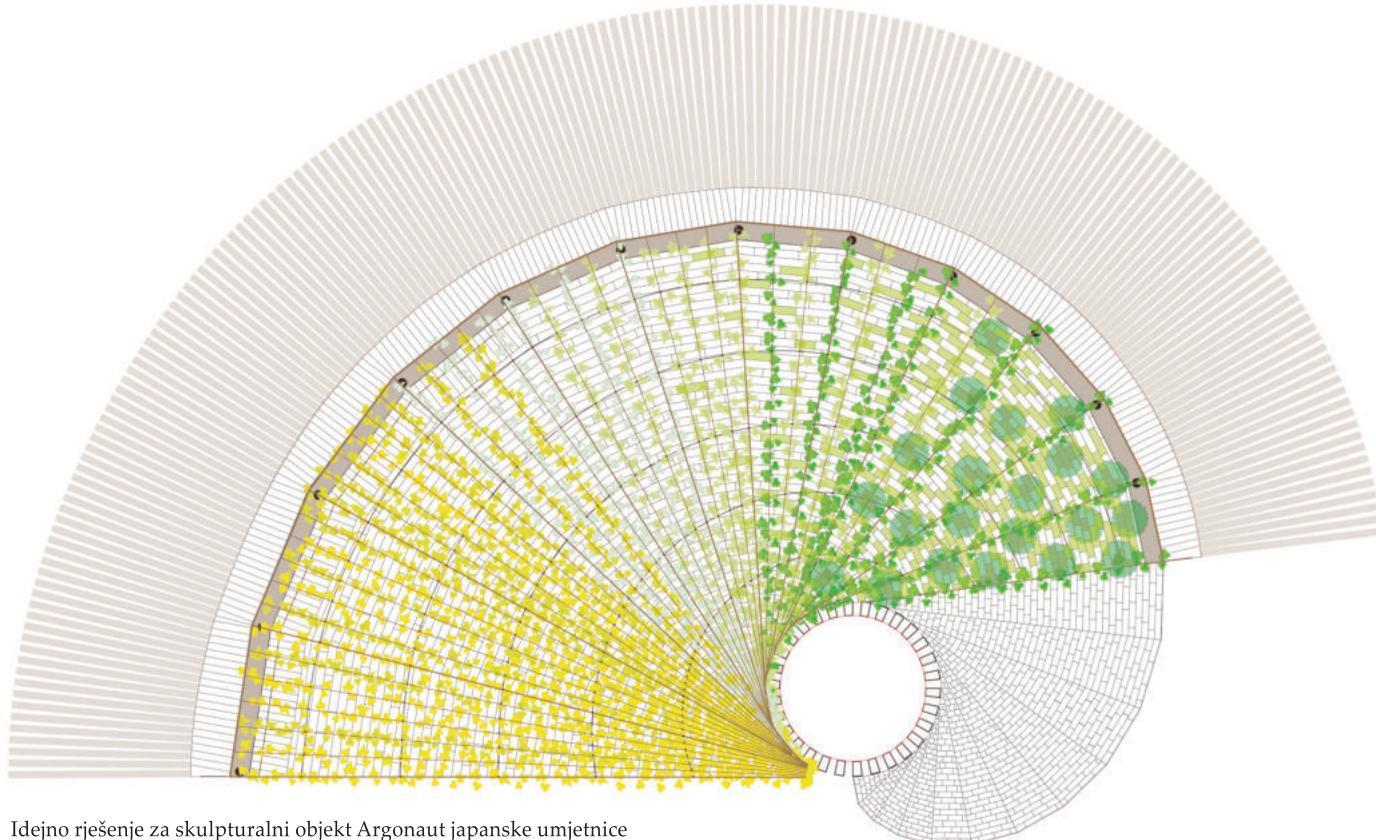
Skulpturalnim objektom Argonaut Lopar se uključuje u Kulturno – turističku rutu Lungomare Art

Lopar je jedna od deset odabralih kvarnerskih lokacija na kojima je predviđeno postavljanje trajne suvremene umjetničke instalacije ili skulpture u sklopu programskog pravca Lungomare Art – Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture, koji se na lokalnoj razini provodi u suradnji s Općinom Lopar, Centrom za kulturu Lopar i Turističkom zajednicom Općine Lopar.

Po izboru češkog kustosa Michala Kolečeka, idejno rješenje za Lopar izradila je renomirana japanska umjetnica Harumi Yukutake. Inspirirana krajolikom i lokalnim kamenom, odnosno reinterpretirajući prirodnu i kulturnu baštinu, umjetnica je osmisnila impozantan skulpturalni objekt Argonaut koji je do lipnja 2020. g. trebao biti izgrađen u parku Kapić te predstavljen javnosti.

Na pripremi ovog projekta radilo se nekoliko godina te su sve uključene strane uložile znatan trud kako bi se usuglasilo idejno rješenje i pripremila sva potrebna dokumentacija. No, zbog smanjenja proračuna Općine Lopar kao posljedice pandemije koronavirusa, sama izvedba je prolongirana je za kraj 2021. g.

Izvedbom umjetničke instalacije Argonaut prostor Lopara dobit će snažan pečat suvremene umjetnosti po kojem će u budućnosti zasigurno postati prepoznatljiv, a usto će biti uključen u posebno osmišljenu Kulturno-turističku rutu Lungomare Art koja donosi spomenike za budućnost.

Idejno rješenje za skulpturalni objekt Argonaut japanske umjetnice Harumi Yukutake (pogled iz zraka)

PP DOBA MOĆI

Izvor: Rijeka 2020 – EPK

Postavljene info table na lokalitetima ženskog logora na Golom otoku i Svetom Grguru

Nakon 64 godine od raspuštanja goloootičkog logora za političke zatvorenice, u rujnu 2020. postavljene su info table o ustroju i povijesti logora unutar umjetničkog projekta Andreje Kulunčić Vi ste Partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete, koji je sastavni dio programa Doba Moći Rijeke 2020 – Europske prijestolnice kulture.

Table su postavljene na Golom otoku i na obližnjem Svetom Grguru, gdje se naizmjenično od 1950. do 1956. nalazio politički logor kroz koji je prošlo više od 850 žena optuženih za povezanost s Informbiroom. Žene su same morale izgraditi staze i većinu objekata koji su danas vidljivi samo u tragovima. S iznimno okrutnim sistemom kažnjavanja, u kojem su logorašice bile prisiljene biti i vršiteljice torture, logor je bio mjesto patnje i poniženja. Šikaniranje optuženih žena i policijski nadzor nastavljeni su i nakon izlaska iz logora.

Lokaliteti nisu bili obilježeni te ih se unutar umjetničke prostorne intervencije željelo obilježiti, ukazati na prepuštenost ženskog logora zaboravu i vremenskim uvjetima koji brišu tragove, kao i tematizirati žensko stradanje, posebice ono povezano s nasleđem političkog nasilja, o čemu se još uvijek izuzetno malo govori.

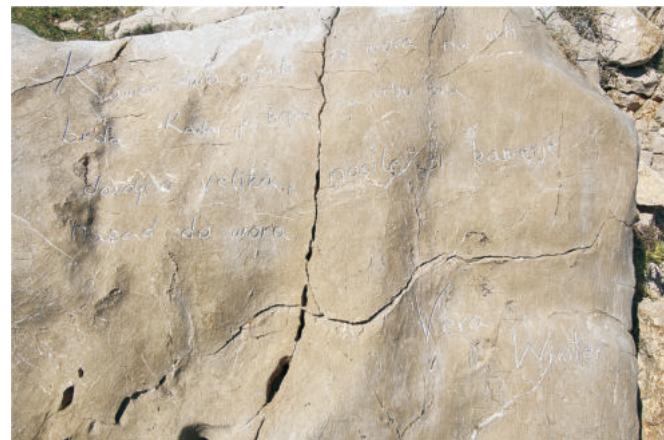
Projekt je nastao u suradnji s antropologinjom Renatom Jambrešić Kirin i psihoterapeutkinjom Dubravkom Stijačić, u organizaciji udruge Goli otok Ante Zemljari i udruge MAPA, s fokusom na propitivanje pozicije žena koje niti danas nisu ravноправno prisutne u javnom diskursu o totalitarnom nasilju i otporima istom u Jugoslaviji početkom hladnog rata.

Za postavljanje tabli na lokalitetima zaslужni su Silvester Ninić, koji je ujedno zaslужan i za klesanje svjedočanstva, zatim Darko Bavoljak koji je odradio i poslove logistike te Ivo Martinović.

Foto dokumentacija je djelo Ive Martinovića i Andreje Kulunčić, a produkciju projekta Vi ste Partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete potpisuju udruga Goli otok Ante Zemljari, Darko Bavoljak i udruga MAPA te Maja Marković. Projekt je financiran sredstvima Zaklade Kultura nova, Rijeke 2020, Ministarstva kulture i medija RH i Grada Zagreba.

Info table o ustroju i povijesti logora unutar umjetničkog projekta Andreje Kulunčić

Uklesano svjedočanstvo V. Winter: „Kamen smo nosile iz mora na vrh brda. Kada je hrpa na vrhu bila dovoljno velika, nosile bi kamenje nazad do mora.“

GEOPARK

Piše: dr. sc. Ljerka Marjanac, predsjednica udruge ProGEO-Hrvatska i koordinatorica projekta

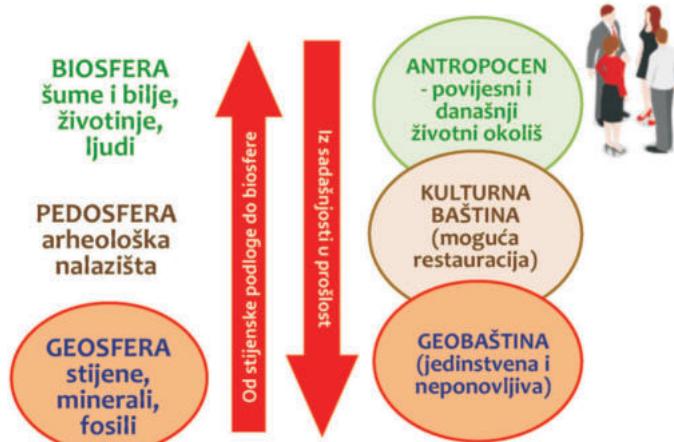
15. rođendan Geoparka otok Rab

Godine 2020. Geopark otok Rab navršio je 15 godina, još je uvijek „tinejdžer“ pa nije ni čudo da još nije sve sjelo na svoje mjesto. Iako se zbog svih izvanrednih okolnosti ova rođendanska godina nije mogla obilježiti prigodnim programom, ipak se na neki način proslavilo. U sezoni 2020. g., u vrijeme rada Infocentra Geopark Rab, u gradu Rabu emitiran je na Radio Rabu serijal od osam emisija o Geoparku. Na toj inicijativi i odlično pripremljenim emisijama uživo i javljanju s terena zahvaljujemo Anti Matijeviću, novinaru Radio Raba. Vjerujemo da je time na najbolji mogući način obilježena 15. obljetnica Geoparka.

Geopark kao institucija očuvanja prirodne, kulturne i povijesne baštine

Geopark možemo shvatiti kao muzej na otvorenom, ograničeno područje na kojem se istražuje, prepoznaže, vrednuje i štiti prirodna baština koju zajednički čine geološka, biološka i krajobrazna raznolikost. Takovo područje iznimnih prirodnih vrijednosti zajedno s posebnostima kulturne i povijesne baštine čine Geopark.

Geopark sa svim tim vrijednostima otvara bezbroj novih mogućnosti u razvoju lokalnih zajednica kroz zaštitu i promociju posebno geološke baštine. Svakim geoparkom upravlja legalizirano tijelo upravljanja sukladno nacionalnim zakonima, detaljnog planu upravljanja i strategiji razvoja. To može biti javna ustanova, udruga ili tvrtka. Geopark promovira lokalni održivi razvoj primarno kroz geoturizam, povezanost geolokaliteta s drugim lokalitetima, prepoznatljivost kroz promotivne materijale i web stranice. Ukoliko geopark zasluži status UNESCO globalni geopark, tada postaje obavezom aktivna uključenost u Globalnu mrežu geoparkova i razmjenu znanja i dobre prakse. Već se neko vrijeme u evropskim zemljama traži legalizacija statusa nacionalnih geoparkova u okviru postojećih zakonskih odredbi o zaštiti prirodne baštine. Postoji mogućnost da upravo Geopark otok Rab bude prvi te kategorije u Hrvatskoj.

Gledajući okom geologa, od stijenske podloge do biosfere, uočljivo je da o geološkoj gradi podloge ovisi vrsta tla i razvoja biljne i životinjske (dodatao ovisi o klimatskoj zoni). Iz perspektive čovjeka koji gleda iz sadašnjosti u prošlost, nužno je uočiti povezanost povijesne, kulturne i geološke baštine.

Zašto baš geološka baština zaslužuje posebnu pažnju i zaštitu?

Zato jer je jedinstvena i neponovljiva. Jednom razorene stijene koje su nastajale tisućama ili milijunima godina ne mogu se ponovno stvoriti. Protiv prirodnih procesa erozije ne možemo učiniti ništa, ali protiv ljudskih zahvata u prirodu možemo. Možemo ih odgovorno usmjeravati vodeći brigu o zaštiti iznimnih znanstvenih, obrazovnih i estetskih vrijednosti. Upravo geoparkovi, kojih u svijetu ima sve više, omogućuju odgovarajući pristup očuvanju takovih značajnih geoloških lokaliteta i područja s kojima je povezana i kulturna i povijesna baština nekoga kraja. Da bi spoznali vrijednosti geološke baštine potrebna su namjenska geološka istraživanja te vrednovanje i kategorizacija geološke baštine koju čine stijene, minerali, fosili, geološke strukture i teksture, sedimenti i tla, reljefni oblici te svi prirodni procesi, sve što čini građu našeg planeta Zemlje.

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Geopark otok Rab

Otok Rab područje je iznimno vrijedne geološke baštine. Geološke vrijednosti prepoznate su kroz dugo-godišnje znanstveno geološko istraživanje što je dovelo do projekta Geopark otok Rab ili, bolje rečeno, Geopark Rab jer obuhvaća sveukupni teritorij dviju općina - Grada Raba i Lopara s pripadajućim akvatorijem. Geopark je još uvijek na razini velikog projekta sve dok službenim putem ne bude proglašen lokalnim ili nacionalnim geoparkom. Hoće li u budućnosti zaslužiti status „globalni geopark“ ili „europski geopark“, to još nije znano jer za sada ne ispunjava uvjete za kandidaturu.

Podsjetimo što se sve zbivalo s Geoparkom od samog početka, od 2005. g. kada je potpisana ugovor s Gradom Rabom (tada jedinstvenom otočnom općinom) o izvedbi projekta Geopark otok Rab. Prošlo je od tada punih 15 godina. U prvih pet godina obavljena je valorizacija i kategorizacija geološke baštine uglavnom prateći postojeće markirane planinarske staze na otoku. Odabrane su geološke točke, njih 85, na kojima su postavljene opisne poučne table koje je osmislio i izradio dr. sc. Tihomir Marjanac, danas profesor u mirovini. Zbog dotrajalosti tabli i nažalost česte devestacije određenog broja tabli, u ovih 15 godina četiri puta su se servisirale i mijenjale table.

Dakako da i u drugim dijelovima Geoparka ima geoloških vrijednosti za istaknuti i posebno prikazati te postaviti geostaze, a to su Goli otok koji je pristupačan za obilazak samo u kraćem dijelu godine i Sv. Grgur, no oni su dio budućih planova daljnog razvoja Geoparka.

Riplovi nekad i danas

Stromatoliti nekad i danas, reljefni oblici

Geološki vrt Lopar

Prilikom postavljanja geostaza u Geoparku izdvojen je teritorij iznimne geološke vrijednosti nazvan Geološki vrt Lopar. Osobita vrijednost ovog područja jest mogućnost da se na malom prostoru mogu promatrati istovjetni taložni okoliši zapisani u stijenama u geološkoj prošlosti i današnji okoliši.

Pješčenjaci i pokoji sloj konglomerata sadrže zrna pijeska i sitne oblutke koje je prije oko 50 milijuna godina velika rijeka donosila iz prostora današnjih Alpa (tada ih nije bilo) i taložila u estuariju na prostoru današnjeg otoka. U razdoblju taloženja tih naslaga događale su se snažne oluje i jaki potresi. Ti su prirodni procesi ostavili svoj trag u sedimentima koje upravo u Geološkom vrtu Lopar danas možemo promatrati hodajući geostazom Lopar i uživljavati se u geološku prošlost ovoga prostora čitajući opisne table. Vrlo zanimljiv reljef koji danas vidimo stvarali su, i još uvijek stvaraju, prirodni erozijski procesi. Tako su nastale loparske "piramide" i bezbrojni zanimljivi reljefni oblici u pješčenjacima, iznimno privlačni ljudskom oku, a ono što oči u njima vide - mašta je pojedinca.

Trošenje loparskih pješčenjaka i pješčenjaka tala stvorilo je prelijepе pješčane plaže u uvalama koje su pak prostori za opažanje i učenje o prirodnim procesima na plaži i u zoni plime i oseke, čije tragove nalazimo i u okolnim stijenama. Stromatoliti koji danas nastaju na loparskim plažama predstavljaju svjetsku rijetkost i nužno ih je posebnom pažnjom štititi od uništavanja kojeg smo često svjedoci jer oni su također značajan objekt budućih znanstvenih istraživanja.

Popularno-znanstvene aktivnosti u Geoparku

Da bi se Geopark i njegove geološke zanimljivosti približili javnosti, otvoren je prvi Infocentar Geoparka u San Marinu 2008. g. koji je radio tijekom sezone do 2010. g. (s više od 5000 posjetitelja u sezoni). Rad Infocentra organizirali su udruga ProGEO-Hrvatska i Turistička zajednica Općine Lopar.

Nekoliko godina kasnije TZ Općine Lopar postavila je Infostanicu o Geoparku u svojim prostorijama gdje su također izloženi uzorci stijena, minerala i fosila dobrotom gospodina Mirka Paparića, amatera geologa i zaljubljenika u kamen.

Veći Infocentar Geopark Rab (s 2000 do 3000 posjetitelja u sezoni) s privremenim postavom u predvorju Zimskog kina u gradu Rabu otvoren je 2013. g. gdje sezonski posluje i danas kroz suradnju udruge ProGEO-Hrvatska i Pučkog otvorenog učilišta Rab. Posjetitelji Infocentra mogu upoznati geološke zanimljivosti otoka, što se kroz geološko vrijeme događalo na ovom prostoru, mogu upoznati stijene, minerale i fosile, dobiti stručna tumačenja, pridružiti se popularno-znanstvenim predavanjima i radionicama ili pak odmoriti uz knjige iz male geološke biblioteke.

Suradnjom Pučkog otvorenog učilišta Rab i udruge ProGEO-Hrvatska održana je 2014. g. prva stručna radionica Geopark otok Rab u službi razvoja geoturizma uz finansijsku pomoć Ministarstva turizma. 2019. godine je udruga ProGEO-Hrvatska organizirala prvostupanjski tečaj za geovodiče (7 polaznika završilo tečaj), dok nastavak tečaja za geovodiče 2020. g. nije bilo moguće održati zbog epidemioloških mjera vezanih uz COVID-19.

Da bi se rezultati znanstvenih istraživanja o geološkoj građi i geološkoj baštini otoka približili javnosti, tu su popularno-znanstvene manifestacije, radionice i predavanja. Tako su u Geoparku Rab zaživjele popularno-znanstvene manifestacije Festival znanosti od 2014. g., Rapska noć istraživača od 2010. g. i Svjetski dan asteroida od 2017. g. U sklopu ovih manifestacija, koje su u suradnji organizirali udruga ProGEO-Hrvatska, Pučko otvoreno učilište Rab, Centar za kulturu Lopar, OŠ Ivana Rabljanina Rab i SS Markantuna de Dominisa Rab, a uz sponzorstvo Grada Raba i Općine Lopar, održane su brojne georadionice za učenike, popularno-znanstvena predavanja te šetnje geostazama uz stručno vođenje prof. Tihomira Marjanca. Turistička zajednica Općine Lopar u suradnji s udrugom ProGEO-Hrvatska organizirala je 2019. g. prvi puta jednodnevno događanje Geo - day Lopar, koji je izostao 2020. godine zbog COVID-19 pandemije, no nadamo se da će ipak postati tradicionalni dan promocije geološke baštine i geoturizma. Dani Geoparka otok Rab održani su 2019. g. u Osnovnoj školi Ivana Rabljanina Rab uz prigodnu izložbu i seriju predavanja za učenike i nastavnike koja je održala Ljerka Marjanac. U sezoni 2020. g. na Radiju Rab emitiran je serijal emisija o Geoparku, o Geoparku se višekratno govorilo i u TV-emisijama, a i riječki Novi list objavio je opsežnu reportažu o Geoparku u ljeto 2020. g.

Novi projekt Terra Arbia, interpretativni centar Geoparka, čiju 1. fazu financira Grad Rab, započeo je 2017. g. Dovršenje ovog zahtjevnog projekta bit će velik doprinos promociji i održivosti Geoparka.

Treba istaknuti da je Geopark Rab i znanstveno-istraživački i obrazovni poligon pa je gotovo svake godine održan dio terenske nastave za studente Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Unazad nekoliko godina u terenski obilazak dolaze i studenti geologije Sveučilišta u Ljubljani. 2008. g. održan je 5. međunarodni simpozij ProGEO Europske asocijacije za zaštitu geološke baštine i sigurno nije posljednji te vrste.

Vrijedi spomenuti da se još mnogo toga događalo na otoku, različite manifestacije i promocije povijesne i kulturne baštine, a da ih organizatori i domaćini nisu našli shodnim povezati s Geoparkom i promovirati kao događanja u Geoparku. Razlog tome je možda činjenica da Geopark nije službeno proglašen i da nema uspostavljenu stalnu instituciju upravljanja kroz koju bi se povezivanje geološke, kulturne i povijesne baštine mnogo lakše provodilo, lakše bi se organizirala suradnja u razvoju Geoparka, umrežavanje stručnjaka, zajedničke multidisciplinarnе aktivnosti, međusobna informiranost, zajedničko nastupanje u promociji baštinskih vrijednosti, razvoju geoturizma itd. Iako je 2013. g. osnovano Povjerenstvo za Geopark, brojne donesene preporuke nisu urodile plodom jer to ipak nije izvršno tijelo za provođenje odluka.

No, unatoč različitim otežavajućim okolnostima, Geopark otok Rab živi, a uskoro će doživjeti i punoljetnost. Ovim putem želimo zahvaliti svim institucijama i svim pojedincima koji su svih ovih godina na bilo koji način pridonijeli razvoju i održivosti Geoparka.

Ina kraju ovog kratkog vremeplova, draga čitateljice, dragi čitatelju, nadamo se Vašem doprinosu i u budućnosti kroz pohvale (možda i pokude - jer na njima se uči biti bolji), primjedbe, prijedloge i suradnju kako bi Geopark doživio još mnogo rodendana. Unaprijed hvala, jer to je Vaš Geopark!

Interes publike

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Piše: dr. sc. Tihomir Marjanac, ProGEO-Hrvatska

Monitoring erozije na području Lopara

Na području Lopara već pune tri godine provodi se monitoring erozije koji ima cilj otkriti koliki je njen intenzitet. Taj podatak nam je koristan u procjeni koliko se s vremenom mijenja reljef, ali i koji su dijelovi Lopara podložniji eroziji, a koji su joj manje podložni te na kojim je stijenama jača, a na kojima slabija. To istraživanje provode članovi udruge ProGEO-Hrvatska od 2018. godine, a financira ga Javna ustanova Priroda iz Rijeke koja upravlja zaštićenim područjima Primorsko-goranske županije, pa tako i otoka Raba.

Monitoring erozije izvodi se na pet lokacija na poluotoku Lopar; četiri na području zaštićenog krajobrazu Lopar, a jedna je izvan tog područja - na jugoistočnoj obali gdje se nalaze stijene (pješčenjaci) koje su istovjetne onima na sjevernoj obali. Na svakoj od mjernih lokacija mjeri se erozija u razmacima od četiri mjeseca na površini od 1 m² pa se dobiva podatak za koliki je iznos stijena erodirana u razmaku od dva uzastopna mjerjenja.

Dosadašnji podatci pokazuju da intenzitet erozije jako ovisi o udaljenosti od mora i izloženosti vjetrovima. Većina mjernih ploha nalazi se na pješčenjacima, ali se jedna nalazi na zemljanim "piramidama" koje su jedan od simbola Lopara. Dosadašnje mjerjenje je potvrdilo iskustveno opažanje da se fosilno tlo koje tvori "piramide" uništava najbrže, ali da njihovom propadanju jako pridonose i posjetitelji. Naime, te "piramide" održava tanak sloj makije koji na njima raste, ali kojega turisti penjanjem uništavaju. Kako se makija uništava, ona više ne drži svojim korijenjem podlogu koja se uslijed toga raspada i urušava.

Mjerne točke 2021. g.

Erozija je prirodni proces i ne možemo ju zaustaviti, ali bi trebalo isključiti ljudski faktor koji joj dodatno pridonosi. Trebalo bi turiste upozoriti da penjanje po "piramidama" nije dopušteno (jer su zaštićeni objekt geološke baštine), a može biti i opasno jer bi pad s njih mogao biti fatalan.

Erozija pješčenjaka stvara pjesak koji tvori loparske plaže pa ima i pozitivni učinak. Kad bi se na neki način erozija zaustavila, prekinulo bi se prihranjivanje plaža pjeskom, što bi za posljedicu imalo njihovo povlačenje i propadanje pod utjecajem valova i plima.

Monitoring erozije na Loparu prvi je takve vrste na Jadranu i Sredozemlju i nastaviti će se jer se točniji podatci mogu dobiti tek nakon dužeg razdoblja mjerjenja. U mjerno razdoblje 2020. / 2021. ušli smo s novim mernim lokacijama koje imaju cilj pokazati kolike su razlike u intenzitetu erozije na mjestima koja su udaljenija od obale i na mjestima koja su zaštićenija od vjetrova.

"Piramida" koja propada

ARHEOLOŠKA TOPOGRAFIJA

Tekst i fotografije: dr. sc. Ana Konestra i Paula Andrić Gračanin, mag. archaeo.

Mala, ali značajna otkrića o prošlosti Lopara - arheološka istraživanja u pandemijskoj 2020. godini

U sklopu projekta Arheološka topografija otoka Raba, koji zajednički provode Institut za arheologiju iz Zagreba i Institut za arheologiju Sveučilišta Kardinala Stefana Wyszyńskiego iz Varšave (pod vodstvom dr. sc. Ane Konestra i dr. hab. Fabiana Welca, prof. UKSW), na području Lopara i Raba u rujnu i listopadu 2020. g. provedena je još jedna kampanja arheoloških terenskih istraživanja. Iako u znatno smanjenom obimu zbog epidemiološke situacije uzrokovane COVID-19 pandemijom, što je nažalost onemogućilo i dolazak poljske ekipe arheologa te znatno utjecalo, između ostalog, i na financiranje istraživanja. Tijekom terenskih istraživanja ipak su prikupljeni novi vrijedni podaci za razumijevanje niza lokaliteta loparskoga poluotoka, ali i šireg otočnog krajolika. Kampanju su finansijski poduprli Centar za kulturu Lopar i Institut za arheologiju iz Zagreba, dok su u istraživanjima sudjelovale dr. sc. Ana Konestra s Instituta za arheologiju iz Zagreba i doktorandica Sveučilišta Kardinala Stefana Wyszyńskiego Paula Andrić Gračanin, mag. arheol.

Kampanjom u 2020. g. pristupilo se sustavnom pregledu i dokumentiranju niza arheoloških lokaliteta, kao i iskopavanjima manjih gabarita na lokalitetu Kašteline u Loparu, gdje su proteklih godina utvrđeni ostaci željeznodobnog naselja (razdoblje oko 400. g. pr. Kr.). Ondje je istraživano manje područje uz pretpostavljeni bedem koji je okruživao naselje.

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Na zaravni sa zapadne strane rta Stolac, i to na samoj površini, vidljiv je dugački zid izgrađen od kamenja (vapnenca i pješčenjaka) vezanog žbukom koji se proteže cijelom širinom rta u smjeru sjever – jug, a koji zatvara jedini kopneni pristup poluotoku. Kako gradnja sa žbukom nije tipična za željeznodobnu arhitekturu istočnoga Jadrana, istraživanjima se željelo ustanoviti vrijeme nastanka toga zida, nadalje njegovu funkciju i odnos s otprije istraživanom prapovijesnom arhitekturom te provjeriti je li zid izgrađen na temeljima neke ranije strukture. Manjim, takozvanim sondažnim iskopavanjem, utvrđeno je da je zid sačuvan u samo jednom redu kamena i da je postavljen na zemlju bez vidljivog temeljenja, dok je njegova širina oko 60 centimetara. Međutim, nekoliko desetaka centimetara prema istoku, u dubljim slojevima, ustanovljen je širok kameni nasip, odnosno rasuta struktura od pješčenjaka i pokojeg vapneničkog oblutka, koji se po svoj prilici nalazi na matičnoj stijeni. Uz njega, u pjeskovitom sedimentu tipičnom za ovaj lokalitet, pronađeni su ulomci željeznodobne keramike. Iako je za sada nemoguće odgovoriti na pitanje o vremenu nastanka zida sa žbukom jer uz njega nisu pronađeni nalazi koji bi pomogli u dataciji, možemo potvrditi da on nije u vezi sa željeznodobnom arhitekturom, odnosno da pripada nekom kasnijem razdoblju i da, po svoj prilici, nije mogao biti znatno visok - njegova mala širina i nedostatak temeljenja to ne dopuštaju. S druge strane, utvrđeni kameni nasip mogao bi signalizirati postojanje željeznodobnog bedema ili makar neke vrste ogradnoga zida koji okružuje rt Stolac. Predviđene daljnje analize žbuke, kao i buduća terenska istraživanja, zasigurno će nam pružiti konkretnije odgovore.

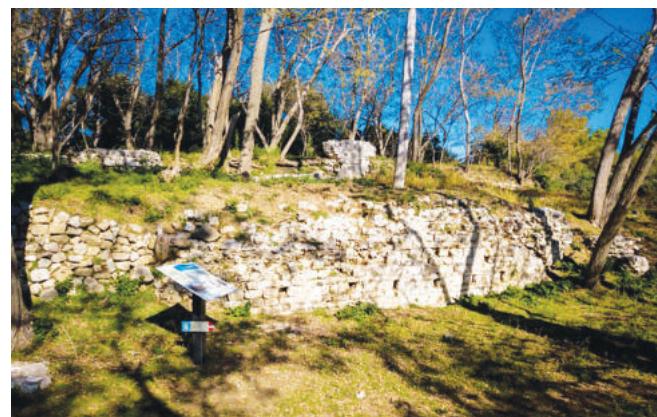

Nastavak istraživanja željeznodobnog lokaliteta Kašteline

Terenski pregledi i dokumentacija poznatih lokaliteta obuhvatili su rimsko zdanje na lokalitetu Zidine, koje je tijekom aktivnosti projekta Rab Archaeological Traces očišćeno od vegetacije. Zahvaljujući uređenju lokaliteta, utvrđene su neke novine - detektirane su arhitektonske strukture koje ranije nisu bile vidljive, a detaljno je dokumentirana i tehnika gradnje zidova, koji su realizirani od iznimno pravilno klesanih blokova vapnenca složenih u pravilne redove. To nam sugerira dataciju u ranoantičko razdoblje (1. – 2. stoljeće), iako su nalazi koji su ranijih godina ovdje prikupljeni uglavnom upućivali na nešto kasnije razdoblje (4. – 5. stoljeće). Dakle, u zdanju na Zidinama znatno se duže živjelo nego što se to ranije prepostavljalo. Zanimljivo je da je istovjetna tehnika gradnje zabilježena i u slučaju rimskog naselja u nedalekoj uvali Podšilo pa možemo pretpostaviti da su oba građena, ako ne od iste ruke, onda barem u istom razdoblju. Upravo su na području sjevernog obronka uvale Podšilo zabilježene još neke novosti, odnosno detektirano je još nekoliko struktura vezanih žbukom, što bi moglo upućivati na to da je naselje koje se posljednjih godina istražuje bilo znatno većih gabarita.

Terenski pregledi na drugim otočnim predjelima također su pružili zanimljive informacije o rimskim lokalitetima Raba, dok su na Frugi zabilježeni nalazi iz najranijih razdoblja života na otoku, vjerojatno iz bakrenog doba, odnosno iz razdoblja od prije otprilike 5000 godina.

Ostatci rimske arhitekture na Zidinama

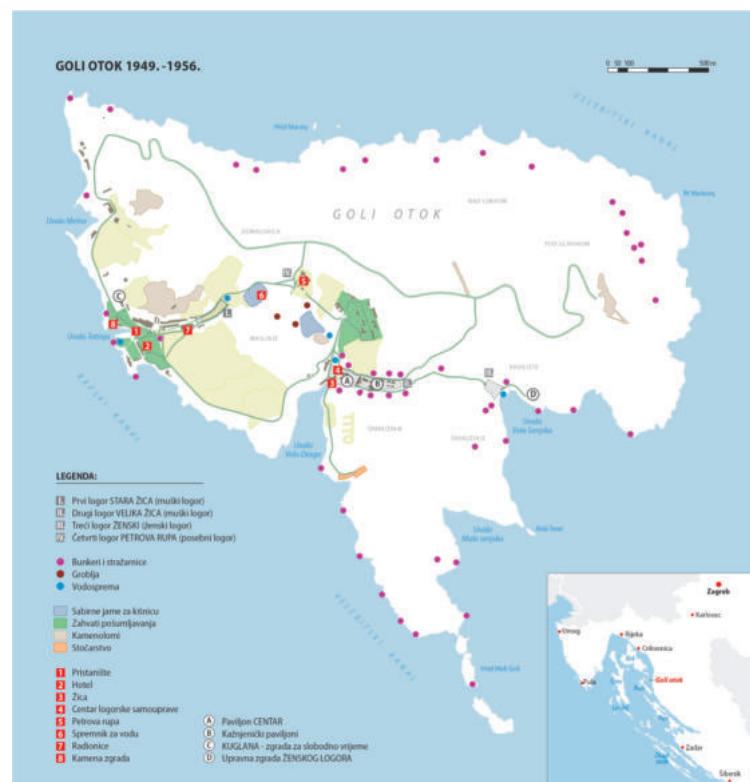
Izvor: Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću Povijesni i virtualni vodič po Golum otoku

U velikoj dvorani Novinarskog doma u Zagrebu, u četvrtak, 9. srpnja, predstavljen je kratki povijesni vodič po Golu otoku.

Autori vodiča su dr. Martin Previšić s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Vladi Bralić, doktorand na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu i dr. Boris Stamenić, koordinator programskog područja Kultura sjećanja u Documenti. Datum prezentacije odabran je zbog njegove simbolike. Predstavljanjem vodiča i popratnom panel diskusijom s gostima obilježena je 71. godišnjica dolaska prvih zatočenika na Goli otok u srpnju 1949. godine.

U pozdravnim govorima, nazočnima su se obratile Türkan Karakurt, voditeljica zagrebačkog ureda Zaklade Friedrich Ebert i Vesna Teršelić, voditeljica Documente, koja je podsjetila da se nakon prošlogodišnjeg isteka rješenje o preventivnoj zaštiti Golog otoka nastavlja daljnja devastacija preostalih zgrada i pozvala Ministarstvo kulture i lokalne uprave na izdvajanje sredstava za izradu konzervatorske podloge.

Publikacija u izdanju Documente – Centra za suočavanje s prošlošću i zagrebačkog ureda Zaklade Friedrich Ebert predstavlja doprinos u memorializaciji Golog otoka, izgradnji kulture sjećanja kao i doprinos demokratskom obrazovanju društva u cijelini, istaknuto je od strane više govornika tijekom prezentacije.

Karta Golog otoka

Uz moderatora panela, dr. Borisa Stamenića iz Documente, u diskusiji su sudjelovali dr. Renata Jambrešić Kirin s Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu te g. Ivo Pejaković, ravnatelj Javne ustanove Spomen područje Jasenovac. Renata Jambrešić Kirin govorila je o istraživanju o zatočenicama na Golom otoku i drugim lokalitetima tijekom razdoblja Informbiroa te o transgeneracijskom prenošenju traumi uzrokovanih boravkom u logorima. Ivo Pejaković iznio je svoja iskustva višegodišnjeg rada na različitim pozicijama u sklopu JUSP Jasenovac te podržao ideju institucionalne zaštite nekadašnjeg lokaliteta na Golom otoku.

Osim u Zagrebu, predstavljanje vodiča održano je i u prostoru izložbene hale Exportdrva u Rijeci 28. rujna 2020. godine u okviru EPK 2020 - programskog pravca Doba moći koji propituje različite oblike i odnose moći.

Povodom Europskog dana sjećanja na žrtve totalitarnih i autoritarnih režima, 21. kolovoza 2020. godine, u organizaciji Documente – Centra za suočavanje s prošlošću i zagrebačkog ureda Zaklade Friedrich Ebert, predstavljen je virtualni vodič kroz povijest logora na Golom otoku, dostupan na adresi www.goli.hr

KRATKI VODIČ KROZ POVIJEST LOGORA NA GOLOM OTOKU

Kratki vodič kroz povijest logora na Golom otoku

Piše: Petra Aničić, voditeljica – LAGUR-a Tramuntana

Osigurana sredstva za interpretacijski centar ribarske i pomorske baštine Čovik i more

15. siječnja 2021. zaprimljena je i posljednja Odluka o dodjeli sredstava u okviru 1. FLAG natječaja na kojem je dodijeljeno 2.465.367,70 kn Turističkoj zajednici Općine Lopar za projekt Čovik i more – ribarska i pomorska baština Lopara.

Radi se o iznimno značajnom projektu s obzirom da je, uz nadogradnju zgrade Turističke zajednice Općine Lopar, predviđeno formiranje multimedijalnog / interpretacijskog centra ribarske i pomorske baštine. Opći cilj projekta je doprinijeti zaštiti, očuvanju i vrednovanju loparske kulturne i prirodne baštine kao temelja za održivi razvoj ribarstvenog i akvakulturnog područja Lopara. Projektom se želi promovirati tradiciju ribarskog kraja, ribarstvenu, akvakulturu i pomorsku baštinu područja Lopara te ojačati i iskoristiti prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenom i akvakulturnom području.

Izgradnjom centra očuvat će se ribarska i pomorska baština Lopara, zaštititi izložbene postave, izraditi maketa tradicionalnog plovila područja, interpretirati načini lova ribe i izrade alata, izraditi Rječnik starih riječi, izraza i psovki s područja Lopara, izraditi Jelovnik s tradicionalnim receptima ribljih jela, a ista jela tj. načini pripreme će se snimati i postaviti na multimedijalne toteme kako bi bili dostupni posjetiteljima. Projektnim aktivnostima će se na jednom mjestu objediti i očuvati bogato nasljeđe za buduće naraštaje, na pristupačan način prikazati način života na području Lopara te obogatiti turistička ponuda.

Lopar nekoć

Tradisionalni ribolov mrežom potegačom

Projektna prijava je pripremana tijekom proljeća 2020., usprkos negativnim trendovima uzrokovanim pandemijom COVID-19. Upravo su optimističnim pristupom i profesionalno pripremljenim prijavama svi prijavitelji na 1. FLAG natječaju dokazali da na području LAGUR-a ima kvalitetnih projektnih ideja i sposobnih kadrova za pripremu europskih projekata.

LAGUR Tramuntana je na 1. FLAG natječaju za provedbu mjere 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja odabrao sva četiri prijavljena projekta i sva četiri su potvrđena sa strane Uprave ribarstva te je pred nama vrijeme provedbe projekata. Kako smo i ranije naglašavali, LAGUR Tramuntana će i u buduće podržavati razvojne projekte i inicijative koji su u skladu s važećom LRSR te, općenito, održivim razvojem ribarstvenog područja LAGUR-a Tramuntana.

BAŠTINA KOJA OBVEZUJE

Piše: Tonka Kavran, Centar za kulturu Lopar

Pokladni običaj loparski maškari uvršten u Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara RH

Na preporuku Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu Ministarstva kulture i medija RH, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra na sjednici održanoj 23. prosinca 2020. utvrdilo je da Pokladni običaj loparski maškari ima svojstvo kulturnog dobra u smislu Zakona o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara te je 26. siječnja 2021. doneseno Rješenje temeljem kojeg je ovaj običaj upisan u Registar kulturnih dobara RH – na Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z-7450, a kao nositelji nematerijalnog kulturnog dobra navedeni su Općina Lopar, Centar za kulturu Lopar, Turistička zajednica Općine Lopar i OŠ Ivana Rabljanina Rab.

Iz obrazloženja Rješenja izdvajamo:

„Loparski maškari na otoku Rabu posebna su pojava u kontekstu pokladnih običaja u Hrvatskoj. Riječ je o sasvim živoj tradiciji, koja je još određena pravilima koja izviru iz same lokalne zajednice. Premda je njeno ishodište vjerojatno starije, pamti se kontinuitet tijekom posljednjih sto i pedeset godina. Ovaj običaj generira međuodnos dva, u ovom slučaju, konkurentna dijela naselja Lopar, odnosno Sajužane (koji žive na južnom dijelu mjesta) i Samorčane (smještene na sjeveru)...“

„...Kao i kod mnogih sličnih običaja i u Loparu se vjerovalo da se radi o tjeranju negativnih sila. No, za današnje Loparane važnija je ideja obnove lokalne zajednice koja se, kao i drugdje, događa kroz naglašavanje svih sastavnica i kvaliteta društvenih odnosa. Za malenu otočku skupinu na Rabu to je od iznimnog značaja, kao što je ova tradicija značajna u kontekstu hrvatske tradicijske baštine.“

Samorčani na putu prema centru mjesta

Upisom u Registar kulturnih dobara RH okončana je višegodišnja procedura koju su pokrenuli Centar za kulturu Lopar, Općina Lopar i Turistička zajednica Općine Lopar te je Pokladni običaj loparski maškari, uz Podmorskiju arheološku zonu na Sorinju, drugo zaštićeno kulturno dobro na području Općine Lopar te, uz Umijeće pripreme rapske torte, drugo zaštićeno nematerijalno kulturno dobro na području čitavog otoka Raba.

Sajužani na Mučelu

Razgovor vodio: Marin Mušćo, TZ Općine Lopar

Razgovor s novim župnikom Božidarom Volarićem

U rujnu 2020. godine, nakon 23 godine predane službe, župnik Frane Brozić oprostio se s Loparom i njegovim mještanima, a u službu je stupio vlč. Božidar Volarić kojeg čitateljima predstavljamo putem kratkog razgovora.

Vlč. Frane Brozić, rođen 1946. godine, rodom je iz Bajčića na otoku Krku. Vršio je službe kapelana u Rasopasnom i provizora u Gabonjinu, župnika u Lunu, Svetom Jurju i Lukovu Otočkom te od 1997. – 2020. godine u Loparu. Krajem rujna prošle godine operiran je u KBC-u Rijeka i sada je u rodnoj kući u Bajčićima (Župa Poljica) na oporavku i kućnoj njezi. Dobro se oporavlja uz preporučenu terapiju, njegu i daljnje kontrole. Zbog svima dobro poznatih epidemioloških okolnosti, ne preporučaju se osobni posjeti, ali može ga se povremeno kontaktirati. Svima upućuje srdačne pozdrave, a uredništvo Loparske besede, kao i svi župljani Lopara, želi mu brz oporavak i sve najbolje.

U ime svih župljana želimo Vam dobrodošlicu u Lopar i u našu Župu! Predstavite nam se ukratko.

Rođen sam 1984. godine u Rijeci, a rodom sam iz Vrbnika na otoku Krku. Tamo sam završio osnovnu školu nakon koje sam otišao u Gimnaziju Andrije Mohorovičića u Rijeku te zatim na Teološki fakultet u Rijeci gdje sam diplomirao 2008. godine. Iste sam godine zaređen za đakona (u rapskoj ex-katedrali) te 2009. godine za svećenika (u krčkoj katedrali).

Kao đakon bio sam na službi biskupovog tajnika u Krku. Zatim, nakon svećeničkog ređenja, od 2009. do 2012. godine bio sam župnik dviju župa - Banjola i Mundanija, potom ponovno godinu dana u Krku kao biskupov tajnik. Usljedio je duži period od 2013. do 2020. godine na službi u Njivicama na Krku, a od Male Gospe prošle godine ovdje sam u Loparu.

Možete li nam iznijeti svoje dojmove o Loparu?

Prvi dojmovi su mi vrlo lijepi i ugodni! Drago mi je istaknuti da sam kod ljudi naišao na otvorenost i susretljivost. Vrijeme i okolnosti dolaska nisu baš najpovoljnije zbog pandemije koronavirusa i određenih restrikcija, posebno u smislu susretanja i upoznavanja ljudi. Unatoč tome, u kratko vrijeme od svega nekoliko mjeseci donekle sam uspio upoznati jedan broj mještana i uspostaviti one bitne odnose u smislu funkcioniranja Župe i župnih suradnika te suradnje s lokalnim ustanovama javne uprave. Stoga, hvala načelniku, učiteljicama u školi i svim drugim djelatnicima i župnim suradnicima koji su mi pomogli i pružili podršku.

Dugogodišnji župnik Frane Brozić

S obzirom da sam već bio u službi na otoku Rabu, nije mi ovo u nekom smislu nova sredina. Kroz protekle godine ostao sam povezan poznanstvima i prijateljstvima. Usto sam i krizmani kum, ili kako bi u Banjolu rekli kumpar, stoga mi je bilo puno lakše i brže pohvatati konce, prilagoditi se posebnostima ove Župe i krenuti u novu župničku službu.

Kako ocjenjujete stanje u Župi Lopar, suradnju sa župljanim, odaziv na misama, vjeronauku...?

S jedne strane prekratko vrijeme sam ovdje, a s druge, kao što sam rekao, u izvanrednim smo okolnostima stoga bilo kakva ocjena stanja nema smisla. Ali mogu reći da je u jednom smislu teško.

Kršćanstvo nije vjera pojedinca, nego prije svega to je u svom temelju susret: susret sa živim prisutnim Bogom - Isusom Kristom po Svetom pismu, molitvi i slavlju sakramenata, a zatim i susret nas međusobno u slavlju zajedništva vjere te kršćansko poslanje (susret) prema svome bližnjemu. Kako živjeti ove susrete kad smo svedeni, da ne kažem prisiljeni, biti odvojeni tj. na distanci jedni od drugih? Trudim se u zadanim okolnostima i preporukama učiniti što se može i koliko se može.

Mogu istaknuti da je lijepo vidjeti ljepotu i posebnosti mjesta kroz običaje, folklor i tradiciju, osobito pjevanje, budući da sam i sam član folklornih društva na otoku Krku i član Udruge sopaca otoka Krka, a ujedno iz rodne Župe Vrbnik koja u crkvenom smislu odiše bogatstvom vjerske tradicije i glagoljaškog staroslavenskog pjevanja.

ŽUPA LOPAR

Kakvi su Vaši planovi vezano za budućnost Župe Lopar? Primijetili smo da imate dosta ideja te da ste već imali neke inicijative, primjerice postavili ste grijanje u župnoj crkvi, potičete na uključivanje u crkveni zbor, dosta radite na kontaktu sa župljanima, a osobito s djecom...

Ne bih u tom smislu govorio o planovima za budućnost jer smatram da budućnost počinje s nama. Kakvi smo mi sada i kako mi sada radimo, slikovito rečeno kako sijemo, takve ćemo plodove imati i žeti za neko buduće vrijeme.

Reći će Isus na jednome mjestu u Evanđelju: „Ta što čovjeku koristi ako zadobije sav svijet, a sebe samoga izgubi ili sebi nauđi?“ (Lk 9, 25). Ostati Kristov u zajednici njegovih učenika – Crkvi putokaz je kako u trci za zemaljskim dobitcima ne izgubiti iz vida ono Božje, sveto, nebesko, duhovno. Vrijednosti kojima mi vjernici težimo proizlaze iz Božje svetosti te se ne mijenjaju kao moda svijeta i vremena od dana do dana. Samo u Isusu Kristu prepoznati Boga u svom životu koji me izbavlja od grijeha, zla i smrti i dati mu povjerenje svoga života – to povjerovati i u toj vjeri hoditi kroz život. To navještati i osvješćivati temeljno je poslanje i cilj svakog svećenika u njegovoј službi. U tom smislu sjetim se uvijek rečenice jednog kolege svećenika kako je Isus Krist najmodernija poruka koju čovjek može primiti! Ideje ili inicijative proizlaze iz takvog razmišljanja. S nekim projektima i inicijativama sam se već susretao u prethodnim župama i osobno mi nisu novost, već smatram da je sadašnji trenutak pogodan da se takvi projekti ostvare i da budu na korist čitavoj župnoj zajednici. Svako vrijeme donijet

će neko svoje obilježje i nove ideje. Svaka ideja i projekt počinje s ljudima. Kao što sam spomenuo, vjera nas uvodi u zajedništvo i susret. Trebamo se zapitati: „Što ja osobno mogu kroz svoj doprinos i zrelu vjerničku odgovornost doprinijeti svojim znanjem i talentima za svoju zajednicu – bilo za župnu ili za svoje mjesto?“ To se može primijeniti u svim segmentima, i duhovnim, i materijalnim, jedne župne zajednice. Naša vjera ne ovisi o godišnjim dobima, o blagdanima ili o osobnom osjećaju, želji i volji u smislu da idem na misu samo kad osjećam da mi treba ili da mi se ne da ići jer je hladno ili npr. samo o blagdanu, a ostale me nedjelje nije briga. To nije stav ni izraz odgovorne i zrele kršćanske vjere. Ili pak, svi bi da je lijepo, a nitko ne bi podmetnuo leđa... Za dobru inicijativu, plan i ideju koja je na izgradnju osobnog života vjere i poticaj za napredak zajedništva nas kao zajednice, uvijek sam otvoren i spreman za razgovor i dogovor. Nije samo župnik onaj koji izmišlja ideje, nego je važno da iz zrele kršćanske vjere i zajednice budu potaknute dobre stvari.

Što biste poručili mještanima i čitateljima Loparske besede?

„Sine Dominico non possumus!“ – bez „Dominicum“ tj. bez nedjeljne euharistije ne možemo živjeti. Ovo je izreka koja je još iz prvih stoljeća kršćanstva i označava temeljnu oznaku kršćanskog života i uvijek iznova treba to ponavljati. Bez euharistije – sv. mise – bez Isusa Krista – Crkva, zajednica Kristovih vjernika, jednostavno ne bi postojala. To si treba neprestano osvješćivati i tako živjeti kao autentični kršćani – učenici Isusa Krista.

Vlč. Frane Brozić na odlasku iz Lopara te vlč. Božidar Volarić pri dolasku

Piše: Marin Mušćo, TZ Općine Lopar

Leto od korone

Koliko smo samo puti ovih godišć rekli: „Mora doć neki vrag da nas malo prestraši, boj ovako više ne gre?“ Svi smo se zvicijali, niki s nikin ne razgovara, svi mislu samo va euri i još, da stvar bude bolja, svi pušu da kako je teško! I evo ga, dođe korona, još više se zatvorihomo va kuće, svi se špricamo, nosimo maske priko ust, gosti ni ili je jako slabo i sad smo valja vidili da je bilo i te kako dobro i da uvik more bit gore! Sada je dobro da dođe ki taj gost, ne treba bit sve krcato tri-četiri mjeseca, samo da se dobije za platit obaveze, a od gladi valja nećemo umrit!?

A do lani pune kuće, krcate plaže, restorani, svi bi uščipnuli svoj del i bojali bi se i reć koliko su zaradili boj nikad ni bilo dosta. Sada bi bilo dosta i da je polovica od lani, ali ta vražja korona sve uništi. Ne more više ni sused kod suseda, ni dica kod starešine, ni va butigu se ne more kako Bog zapovida, a i dica su jadne od doma morale učit za školu. Kod škole na igralištu tu i tamo ko dite, ne daj Bože da ih je više od deset. Sastanci se držu priko kompjutera, na svima šalterima stakla, a telefoni radu kako ludi! Jedino se na more moglo hodit i to se hodilo sad pa opet. Neki nisu ni znali da imaju toliko arti po sufitima i podrumima pa se moglo va kaićima vit onih ki dvajset godin nisu bili po moru. Ali ni to loše, nazdihat se lipo friške arije, još usput čakod čepat i Bog te veseli.

Počalo se više i šparoge brat, po kantu hodit, šetat, i to s onima modernima ščapima, teć, vozit bicikle. Kumpir i kapulicu su sadili svi, i oni ki to delaju od uvik, ali brate mili i oni ki su zaboravili kako motika izgleda. Prekapale su se i orale njive, sadilo, nagraćalo i kopalo, ali badave kad je godina bila za niš pa je tako suša zela polovicu od onoga ča je trebalo urodit. Ni maslin ni bilo kako ča je užalo bit, pa svi govoru da je pasanu godinu najbolje čin prije zaboravit i da nan se ovakova više ne ponovi.

Sve mi se čini da čemo, ako se ovo ovako nastavi, svi morat nanovo držat ovce, prasci, umisto apartmanov renovirat mošunići i štale. Ako već ne bude gosti, da unda barin blago uživa. Boj dokli je bilo janjetine na svaki modi, ovčevine na lešo, a o zalebrenjacima, ucirkima i pečinkama da ne govorin, svi smo bili nekako bolje volje. Je da je trebalo kadakod poć vaganjat, sličevat, šiškat, celu godinu se brižit, ali si na kraju bil nekako zadovoljan boj si znal da si se zato mučil i da ideš domaće i zdravo. Ni bilo većega gušta nego poć zet magriža, ošušit ga na buri i unda čekat dvajsdeveti da se fameja pokupi na kup i da se zakolje prasca. Celo jutro bi jedni škvrili. Naglavniji je bil onaj ki je zaklal i stavil glavičinu da ne stoči krv, boj je moralostat za jelita. Onaj miris kad se prasca prli s magrižun se majci ne zaboravlja, altroke sada s letlampun. Je da se znalo nekima dogodit da se prasac za svin magrižun digne i počme teć po taraci, ali sve zlo s tin. Odmah jutro bi baba zamisila frmetunov kruh i, čin bi se došlo do žigerice i pečinki, bila bi marinda slaja o meda. Dva od njih bi odmah šli prebirat drob za jelita i ne daj Bože da bi se bokunić čega hitil ča! Sve se iskoristilo. Mi smo ko dica jedva čekali mihur pa bi ga pol dana trljicali va soli i posle napuhnuli, da ga moremo za Božić ili Novu godinu puknut, boj ni bilo petardi i vatrometov kako sada. Dilje bi se posolilo meso, scvrilo ucirki, nadilo jelita, a kada kod bi se, koliko nas bijaše, dobar del toga do noći pojilo. Danas ki kod kupi malo špeka ili pršuti za posolit, ucirki su najveća delicija kad ih je za kupit, ali ki zna odakli sve to dođe va butige i koliko je to zdravo za ist!? Zato je najbolje imit svoje domaće. Malo se više namučiš, ali je ti je kašnje slaje!

I sve je to u redu, ali kako s kumpirun i kapulicun, maslinovin uljun ili janjetinun plaćat računi i rezje, vrnjevat krediti!? Ne more se baš tako lahko! A kako su unda naši stari umili živit od toga? Lahko! Manje in je trebalo pa in je i ono malo ča su imili bilo dosta. Kad bi ki ubil ovčinu ili prasca, ponesal bi onomu drugomu. Unda bi onaj drugi za dvi-tri šetemane donesal njima i tako frižidera ni bilo, niti je trebalo. Više se poštivalo ono malo ča se imilo i ljudi su bili zadovoljni. Danas su svi nezadovoljni, živčani, sve očeju zlahka i na brzinu, a to tako ne gre. I unda, kada se dogodi ovakova dežgracija kako ča je korona, svi malo počmu mislit.

Grubo bi bilo reć da nan je baš tako nešto trebalo da nas malo vrne na tlo boje puno ljudi i umrlo i zgubilo posal i svašta, ali da nan je malo dalo za mislit, je! Samo, ča nan to vridi? Ako, daj Bože, ova korona brzo pasa i furešti opet počmu hodit u nas, sve će se brzo vrnut na staro i sve će se brzo zaboravit. A trebalo bi se s vrimena na vrime malo zamislit, stavit ruku na srce i reć da nan ni baš tako slabo ko ča govorimo. A koronu neka vrag lipo nosi odakle je došla i neka se nikad više ne torna nazad!

PO DOMAĆU

Piše: Albina Andreškić

Travesa

Kada je 1995. g. naš KUD San Marino rekonstruirao narodnu nošnju i kada se obnovila suknena nošnja, nastao je bunt i moglo se čuti da to nije naša nošnja. Ali jest, grubo sukno je naša nošnja, nošnja koja je prethodila ovoj tzv. crnoj nošnji s *kamižotom*, nošnji koja je našem oku poznata. U Loparu se nosila suknena muška i ženska odjeća, no kao i na ostalim otocima, muška nošnja zatrla se ranije zbog radne emigracije tj. odlazaka muškaraca na rad izvan otoka kako bi privredivali za obitelj. Ženska suknena odjeća zatrla se pak razvitkom industrije početkom 20. st. i pojmom platna.

Ovo je priča o *travesi*, odjevnom predmetu koji su nosile žene povrh *kamižota* (da li su ga nosile i povrh suknja, potrebno je istražiti). U Loparu se nosila fina vunena *travesa* ili *travesa* od platna. Tijekom povijesti odjeća, pa tako i *travesa*, razlikovala se kod bogatih i siromašnih. Imućnije obitelji, ili kako bismo mi rekli *oni ki su imili*, imali su bolju *travesu*, kvalitetniji materijal, *duglu kurdeku* i mogli su vezati dvije petlje na lijevoj strani, imale su *tašku* – džep koji je služio kao *takujin za munidu, očenaše, facolić ili u polju za špažić*, suhu smokvu, koricu kruha... A skromnije *travese* imale su *jušto toliko robe za ušit travesicu i jušto toliko kurdele za opasat se i za jednu petlju na livoj bandi i vavike bi in falila krpica za tašku, jušto bi imali za socić i morebit za jednu ili ni jednu faldicu...* zato bi lišve *travese* imali jači socić i dvi do tri faldice.

Način slaganja *travesa*; svečane *travese* u vlasništvu Antice Andreškić, kupljene 1958. u Slavonskoj Požegi

Travesa ni bila samo travesa, da pazi da se kamižot manje športka jer je travesu laglje opljahnut nego kamižot, već je travesa služila i ko torba. Kupljaše se va nju; donji kraji travese bi se zadili za pas pa bi ona služila za donest glavičine zaoganj, za brat fažol, za radit. Travesa je bila i krpa za ruke otrt kad bi težakinje bile na njivi i va potoku oprale ruke za poć poist tvrdo kuhan jaje, ako ga je morebit imila sobun, a i puno bi se puti s donjin kraju travese otrla pot. Ne malo put bi babina ili materina travesa dici služila za sakrit svoj sram, dica su se užala sakrit pod travesu, kad bi došal tuđi čovik ili kada bi se učinil dišpet.

Antica Andreškić u narodnoj nošnji

Travesa je puno toga govorila sama za se: ja san radna travesa, ja san travesa za svaki dan. Travesa na vesele kitice bi bila za blagdani, za misu - da se pokaže to je svečana travesa ka je imala kitice crvene i roze. Travesa s tamno ljubičastim kiticama je govorila da je osoba u žalosti. Skroz crnu travesu nosila je žena va veloj tuzi, najčešće je značila gubitak bliske osobe.

Traversa u narodnim pjesmama

*„Drugarica, ti si mi rođica
kada te vidin vata me groznica
kad ti vidin na travesi rese
crna zemlja pod manun se trese
kad ti vidin na facolu grane
srce puca na četiri strane...“*

*„Travesica i na njoj je žepić
pa se vidi facolića repić...“*

(autor nepoznat; usmena predaja)

Travesa za pir

Travesa kupljena 1958. u Slavonskoj Požegi

Travesa u vlasništvu Albine Andreškić; primjer kako travesa ne bi trebala biti usivena – gornji rub trebao bi biti od materijala od kojeg je travesa, a ne od kurdelice

Radna travesa, nasledstvo Marije Andreškić

Crvena travesa s ružicama nagoviještala je veselje, nosila se najčešće za pir tj. vjenčanje. Prema usmenoj predaji Antice Andreškić, na piru se nosila do večeri, a onda bi se zamijenila svečanom travesom.

Mali rječnik čakavštine

Batvo – stabljika

Boj – jer

Drito – ravno

Flajba – visak

Katin – posuda za vodu, umivanje

Kavical – oznaka za mreže na moru

Lanterna – svjetionik

Luzar – ruža

Mocira – suhozid

Parona – žena, bračna družica

Sličevat – znamenovati (ovce)

Šiška – češer

Tindit – brinuti se

Vjaž – putovanje

IMPRESSUM

LOPARSKA BESEDA

Godišnjak Općine Lopar za 2020. godinu

Za izdavača

Josip Borić

Uredništvo

Tonka Kavran, Centar za kulturu Lopar

Marin Mušćo, Turistička zajednica Općine Lopar

Lektura:

Autorska

Fotografija na naslovnici:

Petar Lopić

Fotografije

A. Andreškić, I. Andreškić, P. Androić Gračanin, J. Borić, B. Cvjetičanin, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, N. Ćurić, F. Fabo, D. Gabrić, S. Grgić Ćurić, V. Guslov, H. Hodak, J. Holjar Tomulić, T. Ivče, Z. Jakuc, T. Kavran, A. Konestra, M. Kordić, P. Lopić, I. Makaus, Lj. Marjanac, T. Marjanac, A. Matahlija, D. Matahlija, V. Mišić, M. Mušćo, NZZJZ PGŽ – Ispostava Rab, A. Pahljina, U. Paparić, N. Pećarina, L. Perčinić, Rijeka 2020 d.o.o, M. Travaš, B. Volarić, J. Zekić

Tisk

Printer Grupa d.o.o.

Naklada

500 komada

Izdano

Lopar, travanj 2021.

LOPARSKA beseda

LOPARSKA beseda

LOPARSKA beseda